

**Міністерство культури України
Одеська національна наукова бібліотека**

Календар знаменних і пам'ятних дат Одеси на 2019 рік

Упорядник
О. П. Делі
Редактор
Н. Г. Майданюк

**Одеса
2018**

СІЧЕНЬ

1 січня

170 років від дня народження **Олександра Івановича Загоровського** (1849-1919), вченого-юриста, провідного науковця в галузі цивільного права.

Народився в Київській губернії. Після закінчення Київського університету св. Володимира працював у Демидівському юридичному ліцеї (1879), Харківському університеті (1879-1892), Новоросійському університеті (1892-1914). Протягом 1908 р. О. І. Загоровський був деканом юридичного факультету, пізніше (1909-1910) тимчасово виконував обов'язки декана.

Його основні праці з цивільного права були першою спробою вивчення питань вітчизняного права, що давно назріли: «Історичний нарис займу з російського права», «Про розлучення за російським правом», «Нариси цивільного судочинства у нових адміністративно-судових та судових установах...» та ін.

1902 р. була опублікована головна праця вченого – «Курс сімейного права», що вирізнялася з-поміж усіх подібних енциклопедичним характером.

23 липня виповнюється 100 років від дня смерті О. І. Загоровського.

80 років від дня народження **Дмитра Панасовича Буханенка** (1939-2008), прозаїка, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України, заслуженого працівника культури України.

Народився в с. Білка, Іванівського району, Одеської області. Закінчив Одеський державний (нині – національний) університет ім. І. І. Мечникова (1966) та Вищу партійну школу при ЦК КПУ (1973). Працював учителем та кореспондентом газет «Чорноморський гудок» і «Моряк» (1966-1969); на Одеській державній студії телебачення (1970-1973). З 1973 р. – відповідальний секретар редакції газети «Комсомольська іскра»; з 1974 р. – заступник головного редактора, а від 1987 р. – директор Всесоюзного державного видавництва «Маяк».

Автор книжок: «А над тайфуном зорі», «Катакомби ведуть до моря», «Катакомб з моря не видно», «Привиди джунглів» та інших.

2 січня

155 років тому (1864) розпочало свою діяльність «Одеське товариство співчуття тваринам». Ініціатором створення товариства та його президентом став Павло Євстафійовича Коцебу (з 1860 р. – новоросійський і бессарабський генерал-губернатор і командувач військами Одеського військового округу).

110 років від дня народження **Анатолія Миколайовича Бефані** (1909-2003), вченого-гідролога.

Народився в с. Спаське, Приморського краю (нині Російська Федерація). Закінчив Саратовський інститут сільського господарства та меліорації (1930). Працював інженером, старшим інженером, завідувачем проекційного бюро в установах водного господарства Киргизії та Далекого Сходу (1930-1933);

старшим науковим співробітником, завідувачем відділу меліорації Далекосхідного філіалу Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна (1933-1934); виконуючим обов'язки доцента, професора, завідувача кафедри гідрології суші Омського сільськогосподарського інституту (1934-1946); завідувачем кафедри (1946-1984)), професором-консультантом кафедри гідрології суші (1984-2001) Одеського гідрометеорологічного інституту (нині Одеський екологічний університет); водночас у 1948-1953 рр. – завідувачем кафедри гідрології й метеорології Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова,

А. М. Бефані створив в Одесі школу наукової та прикладної гідрології. Розробив нову теорію поверхневого стоку й визначив залежності, що відображають динаміку зливного стоку в часі та просторі. Заклав основи меліоративної гідрології. Основні праці: «Вчення про поверхневий стік малих водозборів», «Основи теорії зливого стоку», «Питання регіональної гідрології. Паводковий стік : навчальний посібник» та інші.

4 січня

75 років від дня народження **Олександра Олексійовича Зелінського** (1944), акушера-гінеколога, завідувача кафедри акушерства та гінекології Одеського національного медичного університету, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України (1999), академіка Української академії наук.

Народився в с. Городківка, Андрушівського району, Житомирської області. Закінчив Вінницький медичний інститут ім. М. І. Пирогова (1967). Працював у Вінницькій обласній лікарні (1967-1968) та військовим лікарем (1968-1970). В Одеському національному медичному університеті – з 1970 р. й до сьогодні. Опублікував понад 450 наукових робіт, у тому числі 25 монографій, 8 підручників та 30 навчальних посібників.

Автор 28 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами і патентами. Серед них: способи зупинки гіпотонічних кровотеч, лікування трубного безпліддя й фетоплацентарної недостатності, загрози передчасних пологів у жінок-наркоманок та інші.

5 січня

90 років від дня народження **Бориса Яковича Резніка** (1929-1997), дитячого лікаря, академіка НАМН України.

Народився в с. Холодна Балка, Біляївського району, Одеської області. Закінчив Одеський державний медичний інститут (1950), після чого працював у неврологічному відділенні Слов'янського курорту в Донецькій області. 1972 р. очолив кафедру дитячих хвороб педіатричного факультету Одеського державного медичного інституту. Науковою спадщиною Б. Я. Резніка стали понад 300 наукових статей та 13 монографій: «Практична гематологія дитячого віку», «Вроджені вади розвитку у дітей», «Муковісцидоз у дітей та підлітків» та інші.

Б. Я. Резнік відкрив на базі Одеської міської дитячої лікарні № 1 (вул. Дворянська, 10) сучасну клініку з діагностичним центром, яка носить ім'я засновника та на будівлі якої встановлено меморіальну дошку.

90 років від дня народження **Василя Васильовича Фащенка** (1929-1999), літературознавця, письменника, критика, доктора філологічних наук, члена Національної спілки письменників України, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка.

Народився в с. Катюшине, Томаківського району, Дніпропетровської області. Закінчив Одеський державний (нині національний) університет ім. І. І. Мечникова, в якому працював усе своє життя. Пройшов шлях від викладача до проректора з наукової роботи, завідувача кафедри літератури ХХ ст.

Монографії В. В. Фащенка «Новела і новелісти» (1968) та «Із студії про новелу» (1971) стали етапними у з'ясуванні суттєвих питань теорії новели в Україні, у вивченні індивідуального стилю провідних українських новелістів. З 2010 р. в Одесі проводяться Читання пам'яті вченого.

26 червня виповнюється 20 років від дня смерті В. В. Фащенка.

6 січня

135 років від дня народження **Ісаака Ізраїлевича Бродського** (1884-1939), живописця, графіка, заслуженого діяча мистецтв РРФСР (1932), доктора мистецтвознавства (1939).

Народився в с. Софіївка, Бердянського району, Запорізької області. Навчався в Одеському художньому училищі (1896–1902) у К. К. Костанді та в Петербурзькій академії мистецтв (1902–1908) у І. Ю. Рєпіна. Учасник виставок передвижників, член Товариства південноросійських художників (з 1910 р.). У радянський час викладав в Інституті живопису, скульптури і архітектури Всеросійської академії мистецтв у Ленінграді, з 1932 р. – професор. З 1934 р. по 1939 р. – директор Академії мистецтв. 1932 р. заснував Бердянський художній музей, де зберігається частина його колекції.

Після Жовтневого перевороту І. І. Бродський виконав багатофігурні картини на історико-революційні теми: «Урочисте відкриття II конгресу Комінтерну», «Розстріл 26 бакинських комісарів», «Виступ В. І. Леніна на Путилівському заводі» та інші.

80 років від дня народження **Валерія Васильовича Лобановського** (1939-2002), футболіста, тренера, майстра спорту СРСР, кавалера орденів «Знак Пошани» і Трудового Червоного Прапора, заслуженого тренера СРСР та України, Героя України (2002).

Народився в Києві. Закінчив Одеський політехнічний інститут (1966). Грав у футбольних клубах: київському «Динамо» (1957-1964), Національній збірній СРСР (1960-1961), одеському «Чорноморці» (1965-1967), донецькому «Шахтарі» (1967-1968). 1968 р. розпочав тренерську кар'єру, яку продовжив до кінця свого життя, тренуючи національну збірну України.

Символічно те, що В. В. Лобановський, один з найкращих тренерів в історії футболу, помер під час футбольного матчу.

7 січня

105 років від дня народження **Івана Петровича Гайдаєнка** (1914-1994), письменника, драматурга, публіциста, громадського діяча, члена Спілки письменників України (1946).

Народився в с. Семиозерне, нині Кустанайської області (Казахстан). Наприкінці 1917 р. родина переїхала на Кіровоградщину, а 1922 р. восьмирічного Івана відвезли до тітки в Одесу. Згодом він закінчив Одеське морехідне училище (1932). Тривалий час служив на кораблях Чорноморського флоту. Під час громадянської війни в Іспанії, разом з іншими членами екіпажу теплохода «Комсомол», потрапив у фашистський полон (1936). На вимогу уряду СРСР членів екіпажу теплохода було звільнено. І. П. Гайдаєнко повернувся на Батьківщину (1938). З 1939 р. – редактор обласної газети «Молодий ленінець» (Луцьк), згодом – кореспондент газети «Молодь України», часопису «Перець». Був учасником Другої світової війни. У 1946-1959 рр. – голова Одеської організації Спілки письменників України. Член редколегії журналу «Радуга» та газети «Одеські вісті». З 1968 р. і до кінця життя очолював Одеський обласний комітет захисту миру. Був ініціатором встановлення пам'ятника Т. Г. Шевченку в Одесі, в парку його імені.

Автор книжок: «У коричневому полоні», «За Босфором», «Острів бур», «Зарубіжні зустрічі», «Про тих, хто в морі» та ін. Одна з бібліотек міста носить ім'я письменника. В ОННБ ім. М. Горького створено меморіальний куточок І. П. Гайдаєнка.

8 вересня виповнюється 25 років від дня смерті І. П. Гайдаєнка.

75 років від дня народження **Івана Георгійовича Нєнова** (1944), прозаїка, журналіста, кандидата політичних наук, члена Національної спілки письменників України та Болгарії, заслуженого журналіста України, лауреат літературної премії ім. Степана Олійника.

Народився в Ізмаїлі. Багато років працює в галузі журналістики. Захистив кандидатську дисертацію з теми «Засоби масової інформації України в умовах політичної трансформації суспільства» (1997). Багато років працював тележурналістом, очолював Одеську облтелерадіокомпанію, був головним редактором газети «Одеські вісті», трудився на дипломатичному поприщі, викладає в Одеському регіональному інституті державного управління.

Автор романів «Розкидані по землі» та «Мост разлуки», збірки новел «Созвездие» та монографії «Отец бессарабских болгар».

9 січня

120 років від дня смерті **Аполлона Олександровича Скальковського** (1808-1899), історика, етнографа, публіциста, архівіста.

Народився в Житомирі. Навчався у Віленському (1823-1825) та Московському (1825-1827) університетах. 1828 р. переїхав до Одеси, де став

чиновником у канцелярії новоросійського і бессарабського генерал-губернатора графа М. С. Воронцова, згодом довголітній (понад п'ятдесят років) секретар і редактор видань Одеського статистичного комітету, один із засновників одеського Товариства історії і старожитностей. У грудні 1834 р. підготував проект нариса історії Новоросійського краю. За фінансової та адміністративної підтримки М. С. Воронцова, протягом 1835-1843 рр. здійснив три експедиції по архівах краю, працював у архівах Одеси. Заснував у Одесі архів Міністерства внутрішніх справ і очолював його.

Головним результатом його праці стали видання «Хронологічний огляд історії Новоросійського краю», «Перше тридцятиріччя міста Одеси. 1795-1825», «Історія Нової Січі або останнього Коша Запорізького» та інші.

10 січня

30 років від дня смерті **Валентина Петровича Глушка** (1908-1989), фахівця в галузі ракетно-космічної техніки, доктора технічних наук, академіка АН УРСР та АН СРСР, двічі Героя Соціалістичної праці, лауреата Ленінської премії та двох Державних премій СРСР, дійсного члена Міжнародної академії астронавтики.

Народився в Одесі. Навчався в Ленінградському державному університеті. Спільно з С. П. Корольовим керував створенням міжконтинентальних і космічних ракет, за допомогою яких виведено на орбіту перші радянські штучні супутники Землі й автоматичні станції, а 12 квітня 1961 р. здійснено перший в історії політ людини в космос. За проектом і під керівництвом В. П. Глушка створено багаторазову космічну систему «Енергія»-«Буран» і багатомодульну станцію «Мир».

В Одесі на честь академіка В. П. Глушка названо проспект, на якому встановлено його погруддя. На будинку, де він мешкав (вул. Ольгіївська, 10), встановлено меморіальну дошку.

13 січня

145 років від дня народження **Еммануїла Яковича Немировського** (1874-1934), правознавця, юриста.

Народився в Кременчуці, на Полтавщині. Закінчив юридичний факультет Новоросійського університету, де працював після одержання диплому. 1915 р. Е. Я. Немировський був призначений попечителем Одеського навчального округу. Після реорганізації вищої школи, з 1921 р. – декан та професор адміністративно-консультативного (пізніше юридичного) факультету Одеського інституту народного господарства (1921-1929).

Е. Я. Немировський був автором багатьох статей в «Новому енциклопедичному словнику» Брокгауза і Єфрона (1911-1916 рр.) та двох монографій з кримінального процесу: «Відношення вироку до обвинувачення: кримінально-юридичне дослідження» та «Радянське кримінальне право: посібник до вивчення науки кримінального права та чинного Кримінального Кодексу СРСР».

15 січня

145 років від дня народження *Доротеї Генріхівни Атлас* (1874-1930?), історика, краєзнавця.

Народилася в Одесі. Закінчила одеську Маріїнську міську громадську жіночу гімназію (1892), після чого викладала в школах Одеського навчального округу. 1912 р. закінчила словесне та юридичне відділення Одеських вищих жіночих курсів та продовжила роботу в середніх навчальних закладах міста. В 1911-1916 рр. брала активну участь у роботі Одеського бібліографічного товариства при Новоросійському університеті. Головну роль у формуванні її історіографічних інтересів відіграв професор Іван Линниченко. Разом з ним вона взяла участь у розробці та популяризації проекту заснування музею історії Одеси. 1917 р. була одним з популяризаторів ідеї заснування в Одесі Народного університету. У 1920-ті роки була членом Одеської комісії краєзнавства при Всеукраїнській академії наук. 1929 р. працювала директором трудшколи № 65.

Роботи Д. Г. Атлас присвячені історії Одеси, проблемам педагогіки та джерелознавству. Однією з перших в Одесі вона наголошувала на необхідності викладання краєзнавства у середній школі. Основні роботи: «Стара Одеса, її друзі та недруги» (1911, перевидана в 1992), «Навчальна книжка «Одеса» (1915).

20 січня

55 років (1964) від початку діяльності наукової секції «Одесика» Одеського будинку вчених.

21 січня

130 років від дня народження *Георгія Йосиповича Потапенка* (1889-1982), геоботаніка, дендролога, природоохоронця, педагога, історика науки.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет. Працював викладачем у середніх навчальних закладах та трудових школах (1911-1928). Г. Й. Потапенко завідував кафедрою морфології і систематики рослин Одеського інституту народної освіти (1928-1933), був професором Одеського державного університету (1933-1943). У роки окупації залишився в Одесі та працював в альтернативному університеті Трансністрії. З кінця 1941 р., обіймаючи посаду декана факультету точних наук, відновлює роботу лабораторій, музею університету, кабінетів і ботанічного саду. 1944 р. виїжджає до Румунії. 1946 р. Г. Й. Потапенко був заарештований радянською комендатурою в Бухаресті за звинуваченням у «зраді Батьківщини» та засуджений на 10 років ув'язнення у виправно-трудових таборах. Через складні табірні умови та хворобу Г. Й. Потапенко втратив слух. Після дострокового звільнення 1955 р. повернувся до Одеси, але викладацьку діяльність через хворобу і тавро ворога народу продовжити не зміг.

Автор робіт з дендрології, які друкувалися в журналі «Югоклимат» (1928-1929), у «Трудах» ботанічного саду Одеського державного університету (1934). Його дисертація і два рукописи «Історія кафедри ботаніки Одеського університету» та «Ботанічний сад Одеського державного університету 1865-

1940» зберігаються у Науковій бібліотеці Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

23 січня

175 років від дня народження **Михайла Федоровича Комарова** (1844-1913), бібліографа, літературознавця, фольклориста, історика, перекладача.

Народився в слободі Дмитрівка, Павлоградського повіту (нині с. Дмитрівка, Петропавлівського району, Дніпропетровської області). Закінчив Харківський університет (1867). Працював присяжним повіреним у Києві, потім нотаріусом в Умані, Одесі. Брав активну участь у національно-культурному русі в Україні, осередком якого в Києві була так звана «Стара Громада», Активно вивчав творчість Т. Г. Шевченка. В Умані розпочав роботу над складанням російсько-українського словника.

1887 р. М. Комаров переїхав до Одеси, де прожив до кінця своїх днів, працюючи нотаріусом, не полишаючи громадської роботи. Він став одним із найдієвіших членів одеської «Громади». Займаючись бібліографією, активно співпрацював з київськими та львівськими часописами і газетами, виступаючи переважно в ролі літературного критика. Його статті, огляди, рецензії охоче друкували «Киевская старина», «Рада», «Зоря», «Діло», «Правда», «Одесский вестник», «По морю и суше».

М. Ф. Комаров був серед організаторів і перших керівників одеської «Просвіти» (1905).

Меморіальну дошку М. Ф. Комарову встановлено на будинку, де він жив, на вул. Жуковського, 27. У фондах ОННБ ім. М. Горького окремою колекцією зібрано бібліотеку М. Ф. Комарова.

100 років від дня народження **Євгена Федоровича Бандуренка (Бондаренка)** (1919-1972), поета, члена Спілки радянських письменників України (1946).

Народився в Києві. Закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1941). Учасник Другої світової війни. У 1946-1954 рр. очолював Одеську письменницьку організацію, редагував альманах «Літературна Одеса». Друкуватися почав 1940 р. Поезії Є. Ф. Бандуренка властиві елегійність і медитативність, поєднання публіцистичної гостроти з народнопісенним ліризмом, доброзичливого гумору з сарказмом.

Автор збірок поезії: «Мечі і струни», «Дружба», «Щасливого плавання», «Розливсь Дніпро», «Південна сторона» та ін.

24 січня

180 років від дня народження **Василя Івановича Модестова** (1839-1907), історика, філолога-античника, публіциста і перекладача.

Народився в с. Кемці, Валдайського повіту, Новгородської губернії. Закінчив Санкт-Петербурзький університет (1860). Викладав у Новоросійському (1865-1867; 1889-1893), Казанському (1867-1868), Київському

(1869-1878), Петербурзькому (1886-1889) університетах. Наукові роботи В. І. Модестова, що значною мірою ґрунтувалися на археологічних даних стародавньої Італії, мали велике значення при дослідженні матеріальної культури народів, що населяли Апеннінський півострів з часів палеоліту; особливу увагу вчений приділяв також історії етрусків і мессапів, латинської писемності, Римської держави та культури.

Автор праць «Тацит і його твори: історико-літературне дослідження», «Римська писемність у період царів», «Лекції з історії римської літератури», «Вступ до римської історії» та інших.

25 січня

95 років від дня народження **Івана Івановича Рядченка** (1924-1997) поета, прозаїка, драматурга, члена Спілки письменників України (1950), учасника Другої світової війни.

Народився в Одесі. Закінчив Львівський державний університет (1949). Тривалий час співробітничав з газетами «Львовская правда», «Вільна Україна», служив першим помічником капітана на суднах Чорноморського флоту, працював головним редактором Одеської кіностудії. Впродовж багатьох років очолював Одеську письменницьку організацію.

Опублікував збірки віршів: «Прапор над ратушею», «Наперекір війні», «Назустріч штормам», «Перше кохання», «Поки на світі є війна», «Спадкоємці Перемоги» та інші. Автор сценаріїв фільмів: «Координати невідомі» та «Якщо є вітрила...».

70 років від дня народження **Володимира Івановича Сподарця** (1949), філолога, літературознавця, кандидата філологічних наук, члена Національної спілки письменників України.

Народився в м. Лохвиці, Полтавської області. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. У 1986 р. захистив дисертацію «Особливості стилю Василя Земляка – прозаїка». З того часу працює у Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського: пройшов шлях від асистента до завідувача кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін. Викладає дисципліни: «Сучасний літературний процес», «Вступ до спеціальності», «Вступ до літературознавства», «Теорія літератури».

Має понад 100 наукових та науково-методичних публікацій. Під керівництвом В. І. Сподарця захищено чотири кандидатських дисертації.

28 січня

30 років (1989) від дня відкриття Музею приватних колекцій О. В. Блещунова.

30 січня

110 років від дня народження **Антоні Артемовича Дмитренка** (1909-1984), спортсмена (кульова стрільба), заслуженого тренера УРСР (1961).

Народився в с. Крюків, нині у складі м. Кременчуг, Полтавської області. Закінчив Одеський художній інститут (1932), школу снайперів (Одеса). Рекордсмен СРСР (1936) у стрільбі зі стандартного положення з дрібнокаліберної гвинтівки. Очолював школу снайперів товариства «Динамо» в Одесі та в евакуації під час Другої світової війни у м. Сталінграді (РФ). Антон Дмитренко підготував чемпіонів олімпійських ігор, світу, Європи, СРСР (Я. Железняк, С. Райников, М. Раков, О. Дойчо та ін.) з кульової стрільби.

На будинку № 33 по вул. Терешкової в Одесі відомому тренеру встановлено меморіальну дошку.

11 травня виповнюється 35 років від дня смерті А. А. Дмитренка.

ЛЮТИЙ

2 лютого

100 років від дня народження **Григорія Андрійовича В'язовського** (1919-1996), літературознавця, письменника, доктора філологічних наук, професора, члена Спілки письменників України (1962).

Народився в с. Полтавка (нині смт Баштанка, Миколаївської області). Учасник Другої світової війни. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (1947). Працював завідувачем літературної частини Одеського українського музично-драматичного театру, завідувачем кафедри української літератури, згодом кафедри теорії та методики викладання Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Протягом багатьох років займався вивченням механізмів творчості, закономірностей творчого процесу письменника. Був знавцем і критиком театру. Залишив значну наукову спадщину. Був головним редактором альманахів «Літературна Одеса» і «Горизонт». Автор низки статей, присвячених І. Гайдаєнку, В. Гетьману, О. Гончару, І. Драчу, В. Логвиненку, Б. Нечерді, М. Рильському, П. Тичині.

5 лютого

85 років від дня народження **Володимира Михайловича Гараніна** (1934-2014), письменника, поета, члена Національної спілки журналістів України (1975) та Національної спілки письменників України (1993).

Народився в с. Троянка, Голованівського району, Кіровоградської області. Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1969). У 1969-1991 рр. служив в органах МВС Одеси (підполковник у відставці). В. М. Гаранін – член редколегії журналу «Літературна Одеса», очолює секцію сатири й гумору, один з ініціаторів проведення щорічних літературно-мистецьких заходів, присвячених поетові-сатирику С. Олійнику.

Основний жанр його творів – сатира й гумор, філософська лірика, проза, публіцистика, літературна критика. Автор сатиричного збірника поезій та байок «Доброзичливий Горобець», «Червоні світанки» та ін. Об'єктом дослідження письменника є рідна мова, її лексичне багатство: «Ну що б, здавалося, слова...», «Як парость виноградної лози...», «Еней був парубок моторний», «Не бійтесь заглядати у словник...». Творчість письменника популярна серед його земляків.

У березні 1997 р. Троянська сільська рада прийняла рішення про присвоєння одній з вулиць села імені Володимира Гараніна. Лауреат літературної премії фонду Т. Шевченка, премії Івана Огієнка, Всеукраїнського конкурсу «Байка–2007», всеукраїнських конкурсів «Українська мова – мова єднання».

8 лютого

185 років від дня народження *Дмитра Івановича Менделєєва* (1834-1907), вченого-енциклопедиста, хіміка, фізика, метеоролога, педагога, професора.

Народився в Тобольську (Російська імперія). Закінчив Петербурзький педагогічний інститут (1855), після чого переїхав до Одеси. З вересня 1855 р. по травень 1856 р. викладав природничі науки в гімназії при Рішельєвському ліцеї, працював над дисертацією «Питомі об'єми», яка стала важливим етапом на шляху до відкриття ним періодичного закону хімічних елементів (1869).

Науковий авторитет Д. І. Менделєєва був величезним. Список його титулів і звань включає понад сто найменувань. Пам'ять Д. І. Менделєєва в Одесі увічнена барельєфом, який встановлено на будинку, де був розташований Рішельєвський ліцей (вул. Дерібасівська, 16).

12 лютого

65 років від дня народження *Ольги Юрївни Котлярової-Прокопенко* (1954), художника-живописця, члена Національної спілки художників України (1995), заслуженого художника України (2012).

Народилася в Одесі. Закінчила Одеське художнє училище ім. М. Б. Грекова (1974). Працює в техніці олійного живопису та акварелі в жанрі пейзажу, натюрморту і портрета. Брала участь у понад 240 регіональних, всеукраїнських, зарубіжних і міжнародних виставках, серед яких 37 персональних.

Основні твори: «Присутність місяця», «Країна далеких предків», «Шурхіт летючих хмар», «Ті, що летять до сонця», «В краю мандрівних птахів» та інші.

14 лютого

110 років від дня народження *Ісидора Аркадійовича Зака* (1909-1998), диригента, народного артиста СРСР (1976).

Народився в Одесі. Закінчив Одеську (1925) та Ленінградську (1928) консерваторії. Працював диригентом театрів опери та балету у Владивостоці та Хабаровську (1928-1931), Куйбишеві (нині – Самара), Дніпропетровську (1936-1937), Горькому (нині – Нижній Новгород) (1937-1944), Новосибірську (1944-1949), Львові (1949-1951), Харкові (1951-1952), Алма-Аті (нині – Алмати) (1952-1955), Челябінську (1955-1968). У Львові вперше в Україні поставив оперу «Дальбор» Б. Сметани (1950). З 1969 р. – головний диригент Новосибірського театру опери і балету. За участі І. А. Зака на сцені цього театру поставлено опери: «Скупий лицар» С. Рахманінова, «Руслан і Людмила», «Іван Сусанін» М. Глінки, «Пікова дама» П. Чайковського та інші.

105 років від дня народження **Григорія Андрійовича Карєва** (1914-1992), письменника, члена Спілки письменників України (1964).

Народився в с. Бежбайраки, нині Кропивницьке, Новоукраїнського району, Кіровоградської області. Закінчив Військово-політичну академію ім. В. І. Леніна в Москві (1954). З 1932 р. працював кореспондентом обласної української газети «Ленінський шлях» у Воронежі. Учасник Другої світової війни. У 1936-1961 рр. служив у лавах Військово-Морських Сил.

Автор збірок віршів «Вимпел», «Солоний вітер», оповідань «На океанській хвилі», «Тайфун», повістей «Твій син, Одеса», «Синя безмовність», романів «Палаючий берег», «Хліб мій, моя вода», «Зелені горіхи» та інших.

16 лютого

100 років від дня смерті **Віри Василівни Холодної** (1893-1919), зірки німого кіно.

Народилася в Полтаві. Уславилася в фільмах: «Пісня тріумфуючого кохання» (1915), «Міражі» (1915), «Життя за життя» (1916), «Забудь про камін, в ньому згасли вогні» (1917) та багатьох ін. Приїхала до Одеси у квітні 1918 р. у складі кіноекспедиції кіноательє Д. Харитонова. Знімалася на фірмі «Мирограф», виступала з естрадними номерами, зокрема з Л. Утьосовим. В одеський період знялася у фільмах «Жінка, яка винайшла кохання», «Останнє танго» та ін.

2003 р. на вул. Преображенській, на місці знесеного флігеля, біля будинку Папудова, де жила і померла кіноакторка, їй встановлено пам'ятник. Маленький сквер на перехресті вулиць Преображенської та Івана Буніна став площею Віри Холодної. Ім'я акторки увічнено на Алеї зірок в Одесі.

20 лютого

150 років від дня народження **Петра Олександровича Нілуса** (1869-1943), живописця, художнього критика, письменника.

Народився в Подольській губернії. Навчався в Одеській рисувальній школі (1883-1889) у К. К. Костанді. Продовжив навчання в Петербурзькій академії мистецтв. Один з організаторів Одеського літературно-артистичного товариства. Виставляв свої роботи на виставках передвижників. Один із засновників Товариства південноросійських художників (1890). З 1920 р. жив за кордоном. Роботи: «Відпочинок», «Осінь», «Портрет А. П. Чехова», «Портрет І. О. Буніна», «Антракт», «Весна», «Вихід з метро» та ін.

Твори П. О. Нілуса представлені в колекції Одеського художнього музею.

24 лютого

130 років (1889) від дня заснування Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті.

27 лютого

115 років від дня народження **Павла Івановича Державіна** (1904-1993), Героя Радянського Союзу (1944), почесного громадянина Одеси, капітана І рангу.

Народився в Петергофі (Ленінградська область). У Військово-Морському флоті з 1926 р. Закінчив Ленінградське військово-морське училище (1938). Молодий офіцер одержав направлення на Чорне море, в Одеський прикордонний загін дивізіону сторожових суден. Велику Вітчизняну війну зустрів уже командиром дивізіону. За роки війни брав участь у 16 операціях, в тому числі у висадці Григорівського десанту. З Одеси відбув з останнім пароплавом. Відзначився також у листопаді 1943 р. під час висадки десанту поблизу сіл Жуківка та Опасна (нині у складі Керчі, АР Крим) та переправи через Керченську протоку. Після війни відважний офіцер Військово-Морського флоту служив у прикордонних військах.

Ім'я П. І. Державіна з серпня 1993 р. носить корабель морської охорони Державної прикордонної служби України. У місті Одесі, у Військовій гавані, встановлено бюст Героя.

28 лютого

110 років від дня народження **Модеста Львовича Дмитрієва** (1909-1974), доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР (1972).

Народився в Ташкенті. Закінчив Середньоазіатський університет у Ташкенті (1931). Працював у Ташкентському медичному інституті (1936-1937); директором Хабаровського медичного інституту (1939-1943); у Народному комісаріаті охорони здоров'я РРФСР та доцентом Центрального інституту удосконалення лікарів у Москві (1943-1945). З 1945 р. жив і працював у Одесі. 1946 р. його обирають в обласну раду народних депутатів на посаду заступника голови облвиконкому. У цей час за сумісництвом він очолює клініку ортопедії та травматології в Одеському державному медичному інституті (нині національний університет).

Працював над проблемами регенерації кісткових тканин. Обґрунтував закономірність кісткоутворювального процесу. Запропонував нові методи кістково-пластичних операцій. М. Л. Дмитрієва по праву можна вважати основоположником одеської школи дитячих хірургів.

5 травня виповнюється 45 років від дня смерті М. Л. Дмитрієва.

БЕРЕЗЕНЬ

2 березня

160 років від дня народження **Шолом-Алейхема** (Рабинович Соломон Наумович (Шолом Нохумович)) (1859-1916), єврейського письменника і драматурга, одного з основоположників художньої літератури на їдиш.

Народився у Переяславі, Полтавської губернії. Навчався в хедері – єврейській початковій релігійній школі. Згодом під впливом єврейської просвітницької літератури зайнявся і загальною освітою, навчався у повітовій

школі. З 1876 р. працював домашнім учителем та громадським рабином у Лубнах (1880-1882).

У 1887-1890, 1893-1905 рр. жив у Києві (який називав у своїх творах Єгупцем), де займався торговельними справами. Після єврейських погромів у Києві в жовтні 1905 р. переїхав до Львова. Шолом-Алейхем багато подорожував, відвідав Женеву, Лондон, Варшаву, Вільно, Берлін та інші міста світу, де виступав перед своїми читачами. У 1907-1914 рр. жив в Італії та Швейцарії. 1915 р. переїхав до Нью-Йорка, де помер від туберкульозу.

Автор відомих романів «Тев'є-молочник», «Мандрівні зорі», «Менахем-Мендл», «Йоселе-Соловей», «Хлопчик Мотл», «Забуті сторінки» та інших.

Шолом-Алейхем був тісно пов'язаний з Одесою. 1890 р. він оселився тут із сім'єю і незабаром почав друкуватися в газетах «Одесский листок» і «Одесские новости». На будинку № 28 по вул. Канатній, де у 1891-1893 рр. жив і працював великий єврейський письменник, встановлено меморіальну дошку.

3 березня

120 років від дня народження **Юрія Карловича Олеші** (1899-1960), письменника, сатирика, драматурга.

Народився в Єлисаветграді (нині Кропивницький). Дитячі роки пройшли в Одесі. Навчався у Новоросійському університеті. Вперше опублікував вірш «Кларимонда» у газеті «Южный вестник» (1915). Серед його знайомих з юнацьких років були майбутній письменник В. Катаєв та поет Е. Багрицький. 1922 р. Ю. К. Олеша переїжджає до Москви. Першим твором, який прославив письменника, став роман-казка «Три товстуни». Чимало творів письменника було екранізовано: «Три товстуни», «Суворий юнак», «Болотні солдати», «Дівчинка в цирку» та інші.

Іменем письменника названо вулицю в центрі Одеси, де встановлено меморіальний пам'ятний знак. Ім'я Ю. Олеші увічнено на Алеї зірок в Одесі.

4 березня

115 років від дня народження **Георгія Антоновича Гамова** (1904-1968), фізика, астрофізика, члена-кореспондента АН СРСР (1932-1938, у 1990 посмертно поновлений), члена АН Данії (1950) та США (1953).

Народився в Одесі. Навчався на математичному відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету, але у зв'язку з його розформуванням 1922 р. перевівся до Ленінграда на фізичний факультет університету, який закінчив 1926 р. 1928 р. закінчив аспірантуру. І цього ж року Г. Гамов першим у світі розробив теорію альфа-розпаду, одного з чотирьох типів радіоактивності. 1929 р. удосконалював знання в Західній Європі у Центрі квантової фізики у Геттінгені (Німеччина) та Інституті теорії фізики в Копенгагені (Данія). Отримавши Рокфеллерівську стипендію, в 1929-1931 рр. працював у лабораторії Е. Резерфорда при Кембриджському університеті. В 1931-1933 рр. працював у Ленінградському університеті, Фізико-технічному та Фізико-математичному інститутах. Науковий консультант експериментів з

розщеплення ядра. 1933 р. емігрував до США, працював професором Університету Дж. Вашингтона, 1956 р. – Університету Колорадо в Боулдері.

Г. А. Гамов висунув гіпотезу гарячого Всесвіту, зробив перший розрахунок генетичного коду. На честь Георгія (Джорджа) Гамова названо малу планету №8816, кратер на Місяці, а також один із корпусів Університету Колорадо.

На стіні головної будівлі Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова встановлено меморіальну дошку Г. А. Гамову. З 1995 р. у цьому навчальному закладі проводяться читання на честь видатного вченого. Його іменем названо один зі скверів Одеси на Молдаванці.

6 березня

85 років від дня народження *Михайла Михайловича Жванецького* (1934), письменника-гумориста, сатирика, артиста розмовного жанру, почесного громадянина Одеси, президента Всесвітнього клубу одеситів, члена Співки письменників Російської Федерації (1978), народного артиста України (1999) та Росії (2012), заслуженого діяча мистецтв Російської Федерації (2001).

Народився в Одесі. Закінчив Одеський інститут інженерів морського флоту (1956). Працював в Одеському морському торговельному порту, на заводі «Продмаш», у Центральному проектно-конструкторському бюро. Ще у студентські роки М. М. Жванецький почав писати сатиричні мініатюри й монологи. 1963 р. під час гастролей в Одесі Ленінградського театру мініатюр він познайомився з А. Райкіним, який взяв його твори в репертуар театру, а пізніше запросив на роботу. В 1964-1970 рр. – завідувач літературної частини Ленінградського театру мініатюр (нині Санкт-Петербурзький); 1970-1972 – артист розмовного жанру Одеської філармонії; 1972-1974 – режисер-постановник Державного концертно-гастрольного об'єднання «Росконцерт»; 1981-1983 – літпрацівник у видавництві «Молодая гвардия». З 1988 р. і дотепер – засновник і художній керівник Московського театру мініатюр. За його творами поставлені спектаклі: «Пташиний політ», «Політичне кабаре», «Моя Одеса», «Престарілий шибеник». Автор книг: «Зустрічі на вулицях», «Рік за два», «Мій портфель», «Одеські дачі», «Ретельніше...», «Шлягери», «Спекотне літо» та інших.

В Одесі на честь відомого сатирика названо бульвар та його ім'я увічнено на Алеї зірок міста.

8 березня

115 років від дня народження *Василя Корнійовича Миколука* (1904-1938), письменника.

Народився в с. Могильне, Гайворонського району, Кіровоградської області. Закінчив робітфак Одеського політехнічного інституту (1926) та Одеський інститут народної освіти (1928). Працював завідувачем літературної частини Одеського державного театру ім. Жовтневої революції, редактором на Одеській кінофабриці. Належав до літературного угруповання «Гарт» та

Всеукраїнської спілки радянських письменників. 1937 р. був заарештований та розстріляний. Реабілітований 1957 р. посмертно.

Автор книжок: «У павутинні», «Завіса гір», «Переможці смерті», «Бригадир» та інших.

9 березня

150 років від дня народження **Веніаміна Федоровича (Беніаміна Фальковича) Кагана** (1869-1953), математика, доктора фізико-математичних наук, заслуженого діяча наук РРФСР (1929).

Народився м. Шавлі, Ковенської губернії, Російської імперії (нині Шауляй, Литва). Навчався на фізико-математичному факультеті Новоросійського університету (1887-1889), але був виключений за участь у студентських заворушеннях. 1892 р. закінчив Київський університет св. Володимира. Працював у Новоросійському університеті (1897-1917) та головним редактором журналу «Вестник опытной физики и элементарной математики» (1901-1917). Один із засновників приватної єврейської чоловічої гімназії та Одеських вищих жіночих курсів. Брав участь у заснуванні Одеського фізико-математичного інституту та Одеського інституту народної освіти. З 1922 р. працював у Московському університеті.

Наукові дослідження вченого присвячені питанням основ геометрії, диференціальної геометрії, тензорного аналізу, історії та методики викладання математики. Як активний популяризатор наукового доробку М. Лобачевського, В. Ф. Каган здійснив перший систематизований виклад його геометрії «Нарис геометричної системи Лобачевського». Засновник тензорної диференціально-геометричної школи в СРСР. За допомогою методів тензорного аналізу розвивав ріманову геометрію та її узагальнення. Ввів поняття субпроективного простору.

10 березня

190 років від дня народження **Євгена Васильовича Богдановича** (1829-1914), військового, державного та громадського діяча, почесного громадянина Одеси (1909).

Народився в Миколаєві. Закінчив Морський кадетський корпус. Служив гардемариним (1843), мічманом (1846) на Чорноморському флоті. Внаслідок морської хвороби був змушений у 1850 р. залишити службу на флоті і 1851 р. став прапорщиком-ад'ютантом при новоросійському генерал-губернаторові. Пізніше полковник Богданович зробив успішну кар'єру в Міністерстві внутрішніх справ, вніс значний вклад в організацію пожежних команд по всій Російській імперії. 1868 р. запропонував один з ранніх проектів Сибірської залізниці – майбутній Транссиб.

Є. В. Богданович видав багато описів святих місць і життєписів найбільш шанованих святих, а також картин релігійно-морального та патріотичного змісту, безліч брошурок монархічного характеру для простолюду. Був видавцем журналів «Кафедра Исаакиевского собора» та «Кафедра Андреевского собора».

Подорожуючи по Російській імперії, займався благодійністю та безкоштовно розповсюджував видану ним літературу.

1 вересня виповнюється 105 років від дня смерті Є. В. Богдановича.

13 березня

140 років від дня народження **Олександра Яковича Закушняка** (сценічний псевдонім – Самарський) (1879-1930), артиста естради і розмовного жанру, актора, педагога.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет (1903). Виступав в аматорських виставах, потім на професійній сцені в драматичних спектаклях і опереті, на естраді. 1906 р. виступав у складі Товариства нової драми, в 1907-1910 рр. – у трупі Театру В. Ф. Комісаржевської. Серед кращих драматичних ролей: Треплев («Чайка» А. П. Чехова), Актор («На дні» М. Горького). 1910 р. в Одесі дав 30 концертів («Вечори інтимного читання»), під час яких читав оповідання А. Чехова, М. Твена, Гі де Мопассана, Шолом-Алейхема та інших. У 1914-1918 рр. у званні поручика брав участь у Першій світовій війні, відзначився у багатьох битвах, був нагороджений кількома орденами. З 1918 р. працював у театрах Москви, з 1923 р. знову виступав з «Вечорами» (серед основних творів: «Пампушка» Гі де Мопассана, «Єгипетські ночі» О. С. Пушкіна, «Тарас Бульба» М. В. Гоголя, «Прийняті і ображені» Ф. М. Достоевського). Багато гастролював по СРСР. З 1925 р. виступав також на радіо.

105 років від дня народження **Діни Михайлівни Фрумної** (1914-2005), живописця, члена Національної спілки художників України (1945).

Народилася в містечку Троїцьке, Ананьївського повіту, Херсонської губернії (нині – м. Ананьїв, Одеської області). Закінчила Одеську профтехшколу. 1932 р. була прийнята на II курс графічного факультету Одеського художнього інституту в майстерні художників М. І. Жука, Т. Б. Фраєрмана, М. Д. Муцельмахера. У 1948-1968 рр. викладала в Одеському художньому училищі. Виховала плеяду талановитих художників, серед яких О. Басанець, Д. Беккер, П. Гижа, О. Гландин, Л. Межерицький, О. Островський та інших (майстерня станкового живопису).

Основні твори: серія «Пейзажі Самарканда», «Ранок», «До світанку», «Відображення у дзеркалі» та інші.

16 березня

110 років від дня народження **Леоніда Георгійовича Белоусова** (1909-1998), льотчика морської авіації, Героя Радянського Союзу (1957).

Народився в Одесі. Під час громадянської війни, залишившись сиротою, став вихованцем 151-го стрілецького полку 51-ї Перекопської дивізії. Закінчив Одеське військово-піхотне училище (1933) та Борисоглібську школу військових пілотів (1935). Учасник радянсько-фінської війни (1939-1940). Брав активну участь у бойових діях з перших днів Великої Вітчизняної війни. У грудні 1941 року при виконанні бойового завдання Л. Г. Белоусов був важко поранений,

внаслідок чого у нього були ампутовані ноги. 1944 р. він навчився літати з протезами і на посаді помічника командира полку з льотної підготовки здійснив ще 40 бойових вильотів, у повітряних боях збив 3 літаки супротивника. Всього за роки війни Л. Г. Белоусов здійснив 300 бойових вильотів.

В Одесі в пам'ять Героя на будівлі заводу імені Січневого повстання, де він працював, встановлено меморіальну дошку.

17 березня

145 років від дня народження **Макса Авелевича Кюсса** (1874-1942), музиканта, диригента, капельмейстера.

Народився в Одесі. Закінчив Одеське музичне училище. Був учасником російсько-японської та Першої світової війни. В Одесі диригував у клубах і школах, викладав у військово-музичній школі по класу кларнета. 1937 року займався з дітьми-сиротами, набраними у дитячих будинках для військово-музичного училища. Під час Великої Вітчизняної війни залишився в окупованій Одесі. Загинув у одеському гетто.

М. А. Кюсс за своє життя створив близько 300 композицій: «Амурські хвилі», «Розбите життя», «Моя таємниця», «Скорбота душі», «Мої мрії», «Сумні думи» «Королева екрану» (вальс пам'яті Віри Холодної), «Серце сходу» та інші.

85 років від дня народження **Віктора Васильовича Сердюка** (1934-1994), фізика, професора.

Народився у Харкові. Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1956), де пропрацював все своє життя. Пройшов шлях від старшого лаборанта кафедри експериментальної фізики до ректора університету (очолював ВНЗ у 1975-1987 рр.).

Наукові інтереси В. В. Сердюка охоплюють широке коло проблем в галузі фізики напівпровідників. Він запатентував 10 винаходів, на які отримав авторські свідоцтва. За активну наукову і педагогічну роботу був нагороджений орденом «Знак Пошани» (1976), відзначений званням «Заслужений працівник вищої школи Української РСР» (1984). Під керівництвом професора В. В. Сердюка в Одесі була сформована наукова школа дослідників фізики напівпровідників.

11 лютого виповнюється 25 років від дня смерті В. В. Сердюка.

19 березня

115 років від дня народження **Семена Борисовича Грінбарта** (1904-1997), гідробіолога, зоолога, доктора біологічних наук, професора, учасника Другої світової війни.

Народився у Волочиську, Хмельницької області. Закінчив Одеський інститут народної освіти (1928). Викладав в Одеському медичному інституті (1931-1932) та Одеському університеті (1933-1981) (нині Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова). За сумісництвом викладав у Одеському педагогічному та гідрометеорологічному інститутах.

До кола наукових інтересів С. Б. Грінбарта входили промислова й технічна гідробіологія, фауна лиманів і заток північно-західної частини Чорного моря та її кормові ресурси, живлення риб, біологія вирощування мідій, зариблення лиманів та ін. Його дослідження мали велике практичне значення. Автор 90 наукових робіт.

21 березня

160 років від дня народження **Олексія Миколайовича Деревницького** (1859-1943), філолога, фахівця з античної філології, дослідника давньогрецької літератури і мистецтва.

Народився в Полтаві. Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету (1884), де був залишений для підготовки до професорського звання. З 1887 р. – приват-доцент Харківського університету, 1892 р. – екстраординарний професор, 1893 р. – ординарний професор кафедри класичної філології в Новоросійському університеті в Одесі. З 1894 р. – декан історико-філологічного факультету, а з квітня 1903 р. – ректор університету. Під час революції 1905 р. боровся з проявами революційно-демократичного руху в університеті, що не знайшло підтримки у студентів і більшої частини професорсько-викладацького складу. З осені 1905 р. працював попечителем Казанського, Оренбурзького та Київського навчальних округів.

Основні праці: «Гомеричні гімни. Аналіз пам'ятки у зв'язку з історією її вивчення», «Курс історії мистецтва з атласом малюнків і креслень» та інші.

135 років від дня народження **Олексія Олексійовича Шовкуненка** (1884-1974), художника-портретиста та пейзажиста, народного художника СРСР (1944), дійсного члена Академії мистецтв СРСР (1947), лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка (1970).

Народився в Херсоні. Закінчив Одеське художнє училище (1908) та Петербурзьку академію мистецтв (1917). З 1926 р. викладав в Одеському політехнікумі образотворчих мистецтв, з 1929 – в Одеському художньому інституті, в 1936-1965 рр. – професор Київського художнього інституту. У 1913-1919 рр. брав участь у виставках Товариства південноросійських художників.

О. О. Шовкуненко автор численних портретів письменників Ю. Яновського, П. Тичини, М. Рильського, Л. Первомайського; акторів М. Литвиненко-Вольгемут, Б. Руденко; архітекторів Є. Катоніна, В. Заболотного; скульпторів М. Лисенка, Б. Яковлева; академіка О. Богомольця; генерала С. Ковпака та інших.

12 березня виповнюється 45 років від дня смерті О. О. Шовкуненка.

22 березня

115 років від дня народження **Олексія Євгеновича Данченка** (1904-1983), новатора на морському транспорті, Героя соціалістичної праці (1960), кавалера трьох орденів Леніна.

Народився в Ялті. Закінчив Одеський морський технікум (1931). Працював помічником капітана та капітаном на суднах Чорноморського морського пароплавства. 1938 р. був призначений начальником Новоросійського порту. 1939 р. відряджений до Англії уповноваженим Народного Комісаріату зовнішньої торгівлі. 1940 р. О. Є. Данченко тимчасово виконував обов'язки заступника начальника Одеського порту. Під час Другої світової війни був командиром водних перевезень штабу Чорноморського флоту спочатку в Севастополі, потім у Баку, Москві. В 1945-1949 рр. керував Одеським морським торговельним портом, а з 1949 р. – Чорноморським морським пароплавством. У 1954-1956 рр. був начальником Головфлоту Міністерства річкового і морського флоту СРСР. У 1956-1972 рр. очолював об'єднане Чорноморсько-Азовське морське пароплавство Мінфлоту СРСР.

О. Є. Данченко першим запропонував завантажувати нафтоналивні танкери зерновими вантажами або цукром-сирцем на зворотному шляху, щоб уникнути холостих пробігів. Цей метод англійці пізніше назвали «російським». З його ініціативи побудовані порти Іллічівський, Білгород-Дністровський, Мирний (на озері Донузлав у Криму) та Южний.

Пам'ятні дошки О. Є. Данченку встановлені в Одесі на будинках Одеського морехідного училища ім. О. Маринеска, Одеського національного морського університету та на вул. Ланжеронівській, 5, на будинку, де проживав О. Є. Данченко. У м. Іллічівську О. Є. Данченку встановлено пам'ятник.

24 березня

120 років від дня народження **Гаврила Васильовича Жукова** (1899-1957), віце-адмірала (1944).

Народився в с. Березовий Гай, нині Самарська область, Російської Федерації. На флоті з 1918 р. У складі Волзької флотилії брав участь у воєнних діях 1918-1920 рр. на Східному фронті. Закінчив училище командного складу флоту в Ленінграді (1925), артилерійський клас курсів удосконалення командного складу (1927), курси вищого начальницького складу (1938). З 1928 р. командував канонерним човном «Червона Абхазія» на Чорноморському флоті. Брав участь у громадянській війні в Іспанії (1936); командир крейсера «Максим Горький» (1937-1939) та загону навчальних кораблів Балтійського флоту. 1940 р. – командир Одеської військово-морської бази, у серпні-жовтні 1941 р. – один з керівників оборони Одеси, потім – заступник командувача Чорноморського флоту із сухопутної оборони Севастополя. 1942 р. Г. В. Жуков був командиром Туапсинської військово-морської бази Чорноморського флоту, в 1943-1948 рр. – на командирських посадах на Балтійському й Тихоокеанському флотах. З 1948 р. – начальник Чорноморського вищого військово-морського училища (Севастополь). 1951 р. пішов у відставку.

В Одесі іменем віце-адмірала Г. В. Жукова названо провулок у центрі міста.

26 березня

150 років від дня народження *Давида Яковича Айзмана* (1869-1922), прозаїка і драматурга.

Народився в Миколаєві. Закінчив Миколаївське реальне училище (1886) та Одеську рисувальну школу (1896). Продовжував навчання живопису в Школі образотворчого мистецтва в Парижі (1896-1898). Кілька років жив у Петербурзі, Італії. 1909 р. повернувся в Росію.

У своїх картинах та оповіданнях зобразив життя євреїв різних соціальних прошарків, діяльність революційно налаштованої інтелігенції, складні драматичні події та колізії, пов'язані з революцією і соціальними суперечностями: трагедія «Терновий кущ», поема «Дружини», поема-казка «Світлий бог», комедія «Консул Гранат» та інші.

110 років від дня смерті *Миколи Миколайовича Аркаса* (1853-1909), видатного культурно-освітнього і громадського діяча кінця ХІХ – початку ХХ ст., композитора, просвітника, історика, письменника, мецената. Батько актора й режисера М. М. Аркаса (1880-1938), дід відомого історика М. М. Аркаса (1898-1980).

Закінчив одеську приватну гімназію Стародубцева та фізико-математичний факультет Новоросійського університету (1875). У 1875-1898 рр. служив у морському відомстві в Миколаєві. Був почесним мировим суддею Херсонської округи (1886-1895). 1899 р. вийшов у відставку в чині статського радника. Дружив з П. Ніщинським і М. Кропивницьким. У студентські роки був актором-аматором в Одеському новому театрі М. Кропивницького. Професійної музичної освіти не мав, його наставником з музики в гімназії був П. Ніщинський.

М. М. Аркас – автор першої опери на сюжет шевченківської «Катерини», прем'єра якої відбулася 1899 р. в постановці Товариства русько-малоруських артистів під керівництвом М. Кропивницького (Москва, театр «Акваріум»). Згодом її ставили в Одесі, Києві, Львові, Миколаєві, Вінниці, а також у Варшаві та Кракові. Але значно більшу славу, ніж його музичні твори, М. М. Аркасу принесла науково-популярна праця «Історія України-Русі» (Санкт-Петербург, 1908). У ній автор висвітлює період від заснування державності до 1907 р., характеризуючи також основні етапи й постаті в історії української літератури. Книга була першим щедро ілюстрованим історичним нарисом, написаним українською мовою, мала широку популярність і тривалий час виконувала функції «загальнонародного підручника».

М. М. Аркас був постійним меценатом української справи: сприяв виходу у світ журналу «Киевская старина», діяльності письменника, історика, етнографа Гната Хоткевича, підтримував україномовну школу в спадковому маєтку – селах Богданівка та Христофорівка на Миколаївщині. Організатор і голова товариства «Просвіта» в Миколаєві (1907-1909).

КВІТЕНЬ

1 квітня

210 років від дня народження **Миколи Васильовича Гоголя** (1809-1852), письменника, визнаного класика української та російської літератури.

Народився в містечку Великі Сорочинці, Полтавської губернії. Закінчив Ніжинську гімназію (1828). М. В. Гоголь двічі відвідував Одесу. У перший раз він прибув сюди 16 квітня 1848 р. з Константинополя на фрегаті «Херсонес». Письменник зупинився в домі О. О. Трощинського (двоюрідного брата своєї матері) на Надеждинській вулиці (нині вулиця Гоголя, де на будинку № 5 встановлено пам'ятну дошку письменнику). Тут він зустрічався з братом О. Пушкіна, Левом, який на той час служив на митниці, а також з представниками місцевої інтелігенції.

Вдруге М. В. Гоголь прибув до Одеси 24 жовтня 1850 р., знову зупинився в О. О. Трощинського і всю зиму працював над другим томом «Мертвих душ».

Про перебування Гоголя в Одесі в 1850-1851 рр. збереглися спогади В. М. Рєпніної, А. П. Маркевича, О. О. Чижевича та інших. З них найбільш цікаві спогади А. П. Толченова – актора Одеського театру. Гоголь відвідував спектаклі цього театру, репетиції, при цьому робив свої зауваження акторам, вимагаючи від них «природності і життєвої правдивості», читав артистам свої твори. Письменник часто гостював у князя В. М. Рєпніна, який жив у будинку Кандиби на розі Херсонської (нині – Пастера) та Торгової вулиць. Влітку часто бував на дачі Рєпніних на Малому Фонтані.

90 років від дня народження **Галини Анатоліївни Поливанової** (1929), співачки (драматичне сопрано), педагога, академіка, професора, народної артистки УРСР (1963).

Народилася в с. Красне, Ленінградської області. Закінчила Одеську консерваторію (1953). Працювала на оперних сценах Одеси, Києва, Москви, Мінська, Воронежа, Риги, Кишинєва, Казані, Санкт-Петербурга. З 1976 р. очолює кафедру сольного співу Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової. За роки роботи виступила з понад 300 благодійними концертами. У репертуарі Г. Поливанової близько 40 партій: леді Макбет («Макбет»), Дездемона («Отелло»), Аїда («Аїда»), Віолетта («Травіата»), Марія («Мазепа»), Ліза («Пікова дама»), Тетяна («Євгеній Онєгін») та багато інших.

За вагомий внесок у розвиток української культури і мистецтва нагороджена орденом «За заслуги» III ступеня (1999), орденами княгині Ольги II і III ступеня (2007, 2010).

45 років тому (1974) в Одесі почали святкувати «Гуморину».

3 квітня

105 років від дня народження **Юрія Сергійовича Трусова** (1914-1991), прозаїка, поета, члена Співки письменників України (1948).

Народився в Одесі. Закінчив Одеський педагогічний інститут (нині Південноукраїнський національний педагогічний університет

ім. К. Д. Ушинського). Учасник Другої світової війни. Автор збірок поезій: «Ранок на березі», «На вахті», «Рідний берег», «Ранок Одеси», роману-трилогії «Хаджибей» та інших.

Ім'я поета носить Одеська міська бібліотека №33 (Французький бульвар, 22). На будинку, де жив Ю. С. Трусов, встановлено пам'ятну дошку (вул. Белінського, 6).

70 років від дня народження **Олександра Віталійовича Токарева** (1949), художника кіно, члена Національної спілки художників України (1979) та заслуженого діяча мистецтв України (1998).

Народився в Одесі. Закінчив Всесоюзний державний інститут кінематографії (1974). З 1974 р. – художник-постановник Одеської кіностудії художніх фільмів. Оформив стрічки: «Де ти, Багіро?», «Солдатки», «Особливо небезпечні» (бронзова медаль ВДНГ СРСР), «Петля Оріона» (у співавторстві з Ларисою Токаревою), «Довгий шлях у лабіринті», «Тепло рідного дому», «Спокуса Дон Жуана», «Світла особистість», «За ким в'язниця плаче», «І чорт з нами!», «Дитина до листопада», «Хочу вашого чоловіка», «Зефір у шоколаді» та інші.

6 квітня

180 років тому (1839) засновано Одеське товариство історії та старожитностей.

10 квітня

80 років від дня народження **Віктора Васильовича Маринюка** (1939), художника в галузі монументально-декоративного мистецтва, члена Національної спілки художників України (1987), заслуженого художника України (2008), одного з фундаторів творчого об'єднання «Мамай».

Народився в с. Казавчин, Гайворонського району, Кіровоградської області. Закінчив Одеське державне художнє училище ім. М. Б. Грекова (1967). Один із засновників групи молодих художників-нонконформістів. 1971 р. відбулася їх неофіційна групова виставка в приміщенні Спілки художників, яка мала широкий резонанс у художніх колах Одеси.

Основні роботи: «Метафізичний пейзаж», «Багаточастинник», «Люди, звірі», «Дівчина і місто», «Біля вікна», «Хлоя», «Будинки на узвозі», вітражі в Палаці студентів Одеси та інші.

75 років (1944) від дня визволення Одеси від фашистських загарбників.

13 квітня

150 років тому (1869) закінчено будівництво Свято-Успенського собору на Преображенській вулиці.

17 квітня

130 років від дня народження **Миколи Миколайовича Васильєва** (1889-1946), математика, механіка.

Народився в м. Калуга (Росія). Закінчив Новоросійський університет (1912). Викладав у середніх і вищих навчальних закладах Одеси. Брав активну участь у створенні Одеського інституту народної освіти. Після відновлення університету працював там. У роки Другої світової війни викладав в Університеті Трансністрії, відкритому в Одесі румунською окупаційною владою.

Наукові дослідження: математичний аналіз, диференціальні рівняння, аналітична та ріманова геометрії. Один з організаторів перших математичних кафедр у навчальних закладах Одеси. Автор навчальних посібників «Теорія визначників» та «Курс аналітичної геометрії».

18 квітня

95 років від дня народження **Ювеналія Петровича Зайцева** (1924), гідробіолога, академіка НАН України (1997), доктора біологічних наук (1964), професора (1968), заслуженого діяча науки і техніки України (2003), знаного експерта в галузі біології та екології Чорного моря.

Народився в с. Миколаївка-Новоросійська на Бессарабщині (нині Саратський район, Одеської області). Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1949), де працював до 1956 р. Потім працював у Одеській філії Інституту біології південних морів НАН України (молодший науковий працівник, завідувач відділу, керівник (1972-1989), нині – головний науковий працівник). Віце-президент Гідроекологічного товариства України (1994). Проводив наукові дослідження з біології Чорного, Азовського, Каспійського, Середземного та Карибського морів, Мексиканської затоки. Описав нову життєву форму морських організмів – нейстон, заклав наукові основи морської нейстонології. Сформулював концепцію контурних угруповань організмів моря. Разом з Г. Полікарповим відкрив оксифільні види (бактерії, водорості, гриби) на дні Чорного моря.

50 років від дня народження **Тараса Григоровича Гончарука** (1969), доктора історичних наук, професора Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Народився в Одесі. Закінчив історичний факультет Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. У 1998 р. захистив кандидатську дисертацію «Торгівля України першої половини XIX ст.: історія вивчення», а у 2010 р. — докторську дисертацію на тему: «Транзитна торгівля в Україні кінця XVIII — першої половини XIX ст.».

Головні дослідження та наукові публікації присвячені історії вивчення торгівлі України першої половини XIX століття (зокрема, внеску у її вивчення А. Скальковського, М. Слабченка, О. Оглобліна), транзитній торгівлі XIX ст. та одеському порто-франко 1819–1859 рр. Низка наукових та науково-популярних публікацій стосується історії Хаджибея XV — XVIII століття.

20 квітня

115 років від дня народження **Тараса Михайловича Слабченка** (1904-1937), історика, театрознавця. Син професора Михайла Єлисейовича Слабченка, історика, правника, академіка ВУАН.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський інститут народної освіти (1925). Викладав в трудшкoлі ім. М. Драгоманова та у вищих навчальних закладах Одеси. У другій половині 1920-х – член соціально-історичної секції Одеського наукового товариства при ВУАН. З 1928 р. – аспірант Одеської філії Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. Д. І. Багалія. 1929 р. за звинуваченням у контрреволюційній діяльності був заарештований та засуджений на три роки. Після звільнення оселився у Первомайську, працював інспектором з постачання. Вдруге заарештований 1937 р. і розстріляний. Реабілітований посмертно у 1989 р.

Головні теми досліджень Т. М. Слабченка – аграрна історія, аграрне право України ХІХ ст., історія українського селянства.

22 квітня

165 років тому (1854) під час Кримської війни було відбито напад англо-французької ескадри, яка обстрілювала з гармат місто і намагалася висадити десант.

120 років від дня народження **Григорія Овксентійовича Довженка** (1899-1980), художника-монументаліста, живописця, заслуженого художника УРСР (1979), учасника Другої світової війни, члена Асоціації революційного мистецтва України (1925) та Спілки художників України (1941).

Народився в с. Полтавка (нині смт Баштанка, Миколаївської області). Закінчив Одеський художній інститут (1928). Короткий час працював художником Одеської кінофабрики, зокрема оформив фільми «Перекоп» та «Право батьків». У 1930-1936 рр. викладав у Київському художньому інституті; в 1953-1960 рр. – Київському училищі декоративно-прикладного мистецтва. З 1928 р. брав участь у республіканських художніх виставках.

Г. О. Довженко розвивав прийоми школи монументального живопису М. Бойчука, культивуючи умовно-площинну манеру письма із виразним тяжінням до декоративності. Виконав значну кількість рельєфів, розписів та мозаїк на архітектурних спорудах Східної торгової палати та плафонів у Селянському санаторії імені ВУЦВК (1928), у Будинку преси імені Михайла Коцюбинського в Одесі (1929). Відомі живописні полотна «Пісня про свободу», «Т. Г. Шевченко в казематі» та ін.

27 квітня

210 років від дня народження **Ераста Степановича Андрєєвського** (1809-1872), лікаря, письменника, засновника курорту на Куяльницькому лимані.

Народився в м. Волочиськ, Старокостянтинівського повіту, Волинської губернії (нині Хмельницька область). Закінчив Берлінський університет (1828), де і працював кілька років. 1833 р. переїздить до Росії. Протягом двадцяти років перебуває на службі при М. С. Воронцові, спочатку в Одесі, а потім на Кавказі, у званні цивільного генерал-штаб-лікаря Кавказу (1847-1852), був також лікарем сім'ї Воронцових. 1833 р. завдяки його зусиллям було відкрито один з перших курортів у Росії – на Куяльницькому лимані. Слід відзначити, що лиман у пам'ять про прогресивного лікаря тривалий час називали Андрєєвським. У внутрішньому дворі санаторію «Куяльник» встановлено погруддя Е. С. Андрєєвського.

Е. С. Андрєєвський – автор ряду статей з хірургічних та бальнеологічних питань. Крім цього, він залишив спогади, де описав період своєї служби і проживання в Одесі та на Кавказі.

28 квітня

130 років тому (1889) в Одесі було відкрито пам'ятник О. С. Пушкіну на Приморському бульварі (скульптор – Ж. Полонська, архітектор – А. Васильєв).

29 квітня

185 років від дня народження *Миколи Олексійовича Головкінського* (1834-1897), геолога, професора.

Народився в м. Ядрінськ, Казанської губернії. Закінчив Казанський університет (1861). Вступив на військову службу, але за рік пішов у відставку. 1862 р. поїхав у дворічне відрядження за кордон, де працював у галузі мінералогії та геогнозії. Після повернення на Батьківщину працював у Казанському університеті, а з 1871 р. – у Новоросійському. У 1877-1881 рр. обіймав посаду ректора університету. З 1886 р. – гідрогеолог Таврійського земства.

М. О. Головкінський – фундатор сучасних теорій осадових порід, творець першої в Російській імперії артезіанської станції, основоположник поняття про фації в геології, вивчав гідрогеологію Криму та Уралу. Першим дав чітке пояснення коливальних рухів земної кори, їх зв'язку з переміщенням берегової лінії, зміною фацій і процесом утворення шаруватості в осадових гірських породах. Учений сформулював основні принципи осадкоформування, визначення яких донедавна приписувалося німецькому геологові І. Вальтеру, довів зв'язок коливальних рухів земної кори із сучасними формами рельєфу. Автор близько 60 наукових праць.

75 років від дня смерті *Петра Соломоновича Столярського* (1871-1944), видатного музиканта, скрипаля, педагога, народного артиста СРСР (1939).

Народився в містечку Липовець, Київської губернії (нині Вінницька область). Перші уроки музики отримав у власного батька. Закінчив Одеське училище Російського музичного товариства по класу скрипки. В 1893-1919 рр. – артист оркестру Одеського оперного театру, з 1919 р. – викладач, а в 1923-1941 рр. – професор Музично-драматичного інституту, пізніше – Одеської

консерваторії. 1911 р. заснував власну музичну школу для обдарованих дітей (з 1933 р. – перша в СРСР державна середня спеціальна музична школа-десятирічка, а нині – Середня спеціальна музична школа-інтернат ім. П. С. Столярського. Учнями П. С. Столярського в різні часи були: Е. Гілельс, Б. Гольдштейн, М. Гольдштейн, Д. Ойстрах, Н. Мільштейн, М. Фіхтенгольц, С. Фурер та багато інших.

В Одесі, на вул. Пушкінській, 8, геніальному музиканту встановлено пам'ятну дошку.

ТРАВЕНЬ

1 травня

115 років від дня народження **Олександра Борисовича Постеля** (1904-1989), художника, графіка, члена Спілки художників України (1934) та заслуженого діяча мистецтв України (1963).

Народився в Одесі. Закінчив Одеське художнє училище (1929), де і працював до 1941 р. Був членом та секретарем Асоціації революційних митців України. У 1941-1945 рр. в Ташкенті, під час евакуації, брав участь у створенні художнього училища. Став першим директором цього училища. Після війни повернувся до Одеси, де працював в Одеському художньому училищі.

Основні роботи: «Порт Одеса», «Баржі», «Осінь», «Пушкін і Міцкевич» із серії «Пушкініана» та інші.

19 січня виповнюється 30 років від дня смерті О. Б. Постеля.

5 травня

70 років від дня народження **Валентини Олександрівни Сидорук** (1949), письменниці, члена Національної спілки письменників України.

Народилася в с. Кумари, Врадіївського району, Миколаївської області. Закінчила філологічний факультет Кіровоградського педагогічного інституту. Понад 30 років викладала українську мову та літературу в школах міста Іллічівська. Багато часу віддає громадській роботі. Чимало років очолювала Іллічівське міське об'єднання «Просвіта» ім. Т. Шевченка. Відзначена медаллю «Будівничий України». Друкується у газетах «Літературна Україна», «Слово Просвіти», «Молодь України», «День», «Чорноморські новини», «Чорноморський маяк». Лауреат Загальнонаціонального конкурсу «Українська мова – мова єднання». Нагороджена Міжнародною журналістською медаллю ім. Валентина Михайлюка. Очолює Чорноморське міське літературне товариство «Сузір'я».

Автор романів «Кумар над Кодимою», «Жорна», повісті «Життя після війни» та інших.

6 травня

70 років від дня народження **Наталії Георгіївни Пахомової-Власової** (1949), художниці, спеціаліста в галузі монументально-декоративного мистецтва, члена Національної спілки художників України (1982).

Народилася в м. Краснодар (Росія). Навчалася в Харківському художньо-промисловому інституті (1975), після закінчення якого живе і працює в Одесі. З 2007 р. викладає на художньо-графічному факультеті Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Займається виконанням монументально-декоративних робіт у техніці фрески (яєчна темпера) та холодної енкаустики; за ескізами художниці створено безліч вітражів і мозаїк. Архітектурні об'єкти з розписами Н. Г. Пахомової-Власової знаходяться в Одесі, Москві, Краснодарі та на Уралі.

8 травня

75 років від дня народження **Геннадія Павловича Щипківського** (1944), письменника, поета, прозаїка, члена Національної спілки письменників України (1998), заслуженого діяча мистецтв України (2007), лауреата Державної премії ім. Олеса Гончара (2012), громадського діяча.

Народився в с. Бучай, Новоушицького району, Хмельницької області. Закінчив Вищу партійну школу в Москві (1979). В 1990-1996 рр. був редактором газети «Наш голос» (на Великомихайлівщині, Одеська область). З 2002-2013 рр. голова Одеської обласної організації Національної спілки письменників України. Голова Одеської обласної організації Народного Руху України.

Автор поетичних книг «Біль і спів душі моєї», «Серпнева ожина», «Повертаюсь до себе», «Автографи степу», «Береги часу»; прозових книг «Світло далекого берега», «Стежка в зозулине літо»; краєзнавчих видань «Новоселівська земля», «Войничеве», «Новоолександрівські нариси», «На берегах Кучургану»; роману-трилогії «Товтри».

12 травня

165 років тому (1854) під час Кримської війни поблизу Одеси було захоплено і спалено англійський фрегат «Тигр». Нині перед будівлею Одеської міськради можна бачити на постаменті історичну пушку із захопленого фрегату.

15 травня

105 років від дня народження **Берти Яківни Рапопорт** (1914-1967), єдиної свого часу жінки з дипломом капітана далекого плавання на Чорному морі.

Народилася в Одесі. Закінчила Одеський морехідний технікум (1931), після чого працювала старшим помічником капітана на пароплаві «Кубань». 1938 р. під час подій в Іспанії разом з екіпажем пароплава «Катаяма» потрапила у фашистський полон, рік до визволення перебувала в концтаборі. Під час Великої Вітчизняної війни служила на морському флоті. 1941 р. призначена капітаном пароплава «Туркменістан». 1944 р. Б. Я. Рапопорт призначають старшим інспектором контори капітана Одеського порту, 1948 р. – змінним диспетчером портофлоту.

Режисер Р. Гольдін 1966 р. зняв фільм «В одній сім'ї», героїнею якого була Берта Рапопорт. На будівлі Одеського порту, де працювала «легендарна Берта», встановлено меморіальну дошку цій видатній жінці.

20 травня

80 років від дня народження **Романа Андрійовича Карцева** (Кац Роман Аншелійович) (1939-2018), актора естради, театру та кіно, заслуженого артиста РРФСР (1990), народного артиста Росії (1999).

Народився в Одесі. Приєднався до студентського театру «Парнас-2» (1960), де почав працювати з майбутнім партнером по сцені В. Ільченком та автором текстів М. Жванецьким. З 1963 р. – у Ленінградському театрі мініатюр (нині – Санкт-Петербурзький). Р. Карцев – співзасновник Одеського театру мініатюр (1969). Закінчив Московський державний інститут театрального мистецтва (1970). З 1979 р. працює у Московському театрі мініатюр, де виступає у програмах «Пташиний політ», «Північне кабаре». З 1992 р. дає сольні концерти.

Знімався в кінофільмах: «Собаче серце», «Биндюжник і Король»; «Небеса обітовані», «Пророцтво», «Старі шкапи», «Майстер і Маргарита», «Посмішка Бога, або Чисто одеська історія», «У стилі Jazz» та інших.

21 травня

95 років від дня народження **Івана Михайловича Черкашенка** (1924-2011), письменника, прозаїка, публіциста, журналіста, члена Національної спілки письменників України (1984), лауреата премії ім. Юрія Яновського.

Народився в с. Піщана, Балтського району, Одеської області. Закінчив Київський державний університет ім. Т. Шевченка. Працював у ряді редакцій газет Кіровоградської та Одеської областей. В останні роки – кореспондентом одеської газети «Думська площа». Автор збірок оповідань: «Тепло осені», «Квіти для наших дружин»; повістей «Одкрив свою душу», «Тату, купи мені скрипку».

90 років від дня народження **Бориса Ілліча Зайденберга** (1929-2000), актора, режисера, педагога, заслуженого артиста РРФСР (1961).

Народився в Одесі. Закінчив Ташкентський театральний інститут (1950). Працював в Магнітогорському драматичному театрі ім. О. Пушкіна (1951-1953), Брянському обласному драматичному театрі (1953-1962) та в Одеському російському драматичному театрі (1962-1992). Також у 1981-1991 рр. поставив низку вистав в Одеському українському музично-драматичному театрі ім. В. Василька. Водночас викладав в Одеській консерваторії (1985-2000). Знімався в кіно, зокрема в картинах: «Гадюка», «Крутий горизонт», «Пригоди Тома Соєра», «Шлях до себе», «Я сама» та інші.

25 травня

20 років тому (1999) започатковано Всеукраїнську виставку-форум «Українська книга на Одещині» в стінах Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького, що стала традиційною.

23 травня

100 років тому (1919) була утворена Одеська кіностудія на базі приватних кінофабрик, нині – Одеська державна кіностудія художніх фільмів.

27 травня

160 років від дня народження **Панаса Карповича Саксаганського** (справжнє прізвище Тобілевич) (1859-1940), актора, режисера, драматурга та педагога школи М. Кропивницького, корифея українського театру.

Народився в с. Кам'яно-Костувате на Херсонщині, нині Миколаївська область. Закінчив Єлисаветградську реальну школу (1877). Сценічну діяльність розпочав 1883 р. у трупі М. Старицького. Після розколу трупи увійшов до Товариства малоросійських артистів під керівництвом М. Кропивницького (1885-1888) та Товариства під орудою М. Садовського (1888-1890). В 1890-1898 та 1905-1909 рр. очолював Товариство українських акторів. Впродовж 1910-1915 рр. гастролював у трупах Т. Колісниченка та П. Прохоровича в Одесі. В 1915-1916 рр. – працював у Товаристві українських акторів під орудою І. Мар'яненка, з 1916 р. – у Товаристві українських артистів. 1918 р. очолював Державний народний театр, на основі якого 1922 р. був створений театр ім. М. К. Заньковецької. Працював у театрі до 1932 р.

Ролі переважно із сатиричним характером: Возний («Наталка Полтавка» І. Котляревського), Бонавентура, Потасій Пеньонжка, Тарабанов, Харко Ледачий («Сто тисяч», «Мартин Боруля», «Суєта», «Паливода XVIII ст.» І. Карпенка-Карого), Голохвостий («За двома зайцями» М. Старицького) та інші; у вокальному репертуарі – Карась («Запорожець за Дунаєм»).

ЧЕРВЕНЬ

1 червня

90 років від дня народження **Генріха Івановича Швєбса** (1929-2003), географа, еніолога, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1993), академіка Академії інженерних наук України (1991), Міжнародної академії енерго-інформаційних наук (1998).

Народився на Псковщині. Закінчив Одеський гідрометеорологічний інститут (1954), де й працював у 1956-1973 рр., зокрема завідував кафедрою гідрометрії, був деканом гідрологічного факультету. Починаючи з 1973 р. наукова і педагогічна діяльність Г. І. Швєбса пов'язана з Одеським національним університетом ім. І. І. Мечникова, де він тривалий час очолював кафедру фізичної географії, а у 1976-1979 рр. був проректором.

Наукові праці Г. І. Швєбса присвячені питанням водної ерозії ґрунтів, стоку наносів, яружних розмивів, раціонального використання ерозійно небезпечних земель. Загальновизнаним є внесок Г. І. Швєбса в теорію і

практику ландшафтознавства. Він розробив концепцію природогосподарських і територіальних систем, яку оприлюднив на VI з'їзді Географічного товариства УРСР в Одесі (1990). Відомі праці: «Формування водної ерозії стоку наносів і їх оцінка», «Теоретичні основи ерозієзнавства», «Курортне землеробство» та інші.

3 червня

190 років тому (1829) було засноване Одеське товариство штучних мінеральних вод, яке за пропозицією М. С. Воронцова 1830 р. відкрило свій заклад у Міському саду.

4 червня

190 років тому (1829) було закладено будівлю першої біржі на Приморському бульварі (нині – будівля Міської думи), архітектори Ф. К. Боффо та Г. І. Торічеллі.

20 років тому (1999) відкрито пам'ятник О. С. Пушкіну біля музею-квартири його імені на вул. Пушкінській, 13 (автор – О. Токарев, архітектор – В. Глазирін).

6 червня

220 років від дня народження **Олександра Сергійовича Пушкіна** (1799-1837), поета, письменника, засновника нової російської літератури.

О. С. Пушкін перебував в Одесі на засланні у 1823-1824 рр. У цей час він написав 37 віршів і 2 поеми («Бахчисарайський фонтан» та «Цигани»), а також дві перші глави «Євгенія Онєгіна».

В Одесі на Приморському бульварі встановлено пам'ятник поету. Одна з центральних вулиць міста носить його ім'я. На ній, у будинку №13, працює музей О. С. Пушкіна, поряд з яким встановлено пам'ятник поету.

7 червня

225 років тому (1794) було видано рескрипт імператриці Катерини II про заснування міста та порту біля Хаджибейської гавані.

13 червня

195 років (1824) в Одесі було відкрито Успенський чоловічий монастир на Великому Фонтані з церквою в ім'я Успенія Пресвятої Богородиці.

15 червня

145 років від дня народження **Бориса Васильовича Варнеке** (1874-1944), філолога-латиніста, історика театру, заслуженого діяча науки УРСР (1941).

Народився в Москві. Закінчив Петербурзький історико-філологічний інститут (1898). У 1902-1904 рр. викладав давні мови в царськосельській Миколаївській гімназії. 1904-1910 – професор Казанського університету. З 1910 р. – професор Новоросійського університету та ректор Одеського технікуму образотворчого мистецтва, водночас викладає в Одеському

театральному технікумі. В 1914-1923 рр. завідував Музеєм красних мистецтв Імператорського новоросійського університету. Під час румунської окупації Одеси у 1941-1944 рр. викладав у новоутвореному Румунському королівському університеті історію римської літератури. У травні 1944 р. заарештований органами НКВС за звинуваченням у зраді Вітчизні, помер у тюремній лікарні. Реабілітований 1955 р. (по смертно).

Досліджував історію давньоримської літератури і театру; російського театру; російської, західноєвропейської та української літератури XVII – поч. XX ст.; драматургічну творчість Ф. Прокоповича, Г. Кониського, В. Капніста, І. Котляревського, Т. Шевченка. Відома його книга «Найдавніші жителі Новоросії» розповідає про походження, культуру і побут найдавніших племен, що населяли південь Росії.

31 липня виповнюється 75 років від дня смерті Б. В. Варнеке.

20 червня

140 років від дня народження *Антон Дмитрович Білімович* (1879-1970), відомого математика, механіка.

Народився в Житомирі. Закінчив фізико-математичний факультет Київського університету св. Володимира (1903), де й викладав. Після захисту магістерської роботи (1912) поїхав на стажування до Франції та Німеччини. Після повернення з-за кордону (1915) працював у Новоросійському університеті. 1919 р. А. Д. Білімович обіймав посаду попечителя Одеського навчального округу. 1920 р. переїхав до Сербії, де працював у Белградському університеті.

Наукові інтереси – диференціальна геометрія. Основні досягнення пов'язані з розробкою різних розділів аналітичної механіки. Праці: «Геометричні диференціали в теорії поверхонь», «Реформа викладання математики в Німеччині» та інші.

23 червня

130 років від дня народження *Анни Андріївни Ахматової* (дівоче прізвище **Горенко**) (1889-1966), однієї з великих російських поетес XX ст., літературознавця, перекладача, лауреата міжнародної літературної премії «Етна-Таорміна» (Італія, 1962), почесного доктора літератури Оксфордського університету (Велико Британія).

Народилася в Одесі. В 1906–1907 рр. навчалась у Київській Фундуклеївській жіночій гімназії, після закінчення якої продовжила навчання на Київських вищих жіночих курсах та Вищих історико-літературних курсах Раєва в Петербурзі. Дебютувала в літературі збіркою поезій «Вечір». Славу поетесі принесли книга «Чотки», поема «Реквієм», збірка «Біг часу» та інші.

Значна частина її творчості присвячена Україні, зокрема поетичний цикл «Київський зошит», збірка «Вечір». 1958 р. Анна Ахматова переклала російською збірку поезій Івана Франка «Зів'яле листя».

Характерними рисами творчості А. Ахматової можна назвати вірність моральним засадам буття, тонке розуміння психології почуття, осмислення

трагедій ХХ сторіччя, пов'язане з особистими переживаннями, тяжіння до класичного стилю поетичної мови.

Ім'ям поетеси названо одну з вулиць Одеси в районі Великого Фонтана, де на честь А. Ахматової встановлено меморіальний знак. Ім'я поетеси увічнене на Алеї зірок в Одесі.

24 червня

120 років від дня народження **Івана Йосиповича Твердохліба** (1899-1986), актора театру та кіно, народного артиста УРСР (1960).

Народився в с. Довжик, Харківської губернії (нині Золочівський район, Харківської області). Сценічну діяльність розпочав у Харківському народному театрі ім. Т. Г. Шевченка (1923). В Одесі з 1929 р. – працював актором Одеського українського драматичного театру ім. Жовтневої революції (нині Одеський академічний український музично-драматичний театр ім. В. Василька) та на Одеській кіностудії.

Ролі в театрі: Оврам («Патетична соната» М. Куліша), Швейк («Пригоди бравого вояка Швейка» Я. Гашека), Черевик («Сорочинський Ярмарок» за М. Гоголем), Галушка («В степах України» О. Корнійчука), Микола («Украдене щастя» І. Франка) та ін. Знімався в кіно: «Коліївщина», «Приємного апетиту», «Одного разу влітку», «Дорогою ціною» та ін.

Одеське міжобласне відділення Національної спілки театральних діячів України імені народних артистів України заснувало премію Лії Бугової та Івана Твердохліба.

25 червня

160 років від дня народження **Ернста Романовича Штерна** (1859-1924), видатного історика, археолога, засновника Одеської археологічної школи, дослідника античної Тіри.

Народився в маєтку Зейерсгоф, Ліфляндської губернії (нині територія Латвії). Закінчив Дерптський університет (1882). 1884 р. захистив дисертацію на ступінь доктора класичної філології. Працював у Лейпцігському університеті, а з 1884 р. – в Новоросійському. В 1896-1911 рр. обіймав посаду директора музею Одеського товариства історії та старожитностей (нині – Одеський археологічний музей). Написав понад 250 наукових робіт.

Проводив розкопки поселення на о. Березань (1900-1909). Першим використав археологічні джерела для висвітлення важливих характерних рис грецької колонізації Північного Причорномор'я. Іншою важливою заслугою Е. Р. Штерна є локалізація стародавньої Тіри на місці Аккермана (Білгород-Дністровський), де він проводив розкопки та обґрунтував наявність складного багат шарового характеру цього стародавнього міста. Його статті були опубліковані в багатьох наукових виданнях, зокрема в «Записках Одесского общества истории и древностей».

У квітні виповнюється 95 років від дня смерті Е. Р. Штерна.

26 червня

130 років від дня народження **Володимира Івановича Крокоса** (1889-1836), геолога та палеонтолога, доктора геологічних наук (1926), професора (1927), дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет (1912), де й працював до 1922 р. У 1922–1926 рр. – завідувач кафедри геології та ґрунтознавства в Одеському сільськогосподарському інституті. Протягом 1926-1936 рр. завідував палеонтологічним відділом Геологічного інституту АН УРСР; одночасно з 1927 р. був професором кафедри геології і палеонтології Київського університету народної освіти, з 1933 р. був завідувачем цієї ж кафедри і деканом геолого-географічного факультету Київського університету.

Основні наукові дослідження стосуються питань теоретичної та регіональної геології, палеонтології, палеонтології ссавців, геології антропогенних відкладів. Удосконалив методику вивчення лесів і розробив схему їх стратиграфічного розчленування та районування. Проводив гідрогеологічні дослідження й вивчав ґрунти на півдні України. Понад 80 наукових праць В. І. Крокоса присвячено переважно вивченню четвертинної геології й морфології України.

28 червня

145 років від дня народження **Євгена Леонідовича Буницького** (1874-1952), вченого-математика, механіка.

Народився в м. Сімферополь. Закінчив Новоросійський університет (1896), де й працював. Одночасно викладав на Вищих жіночих курсах. У 1918-1922 рр. – професор кафедри механіки Одеського політехнічного інституту, з 1920 р. – професор фізико-математичного інституту. В 1906-1908 рр. стажувався в Геттінгені (Німеччина), де під керівництвом Д. Гільберта розробляв теорію інтегральних рівнянь, її застосування до граничних задач для диференціальних рівнянь. Написана ним у той період робота «Про функцію Гріна для звичайних диференціальних рівнянь» цитується у довіднику Каме як одне з основних досліджень із цього питання. 1922 р. Є. Л. Буницький емігрував до Праги, де брав участь в організації Російського вільного університету (1923).

29 червня

170 років від дня народження **Сергія Юлійовича Вітте** (1849-1915), державного діяча, почесного громадянина Одеси.

Народився в м. Тифліс (нині Тбілісі). Закінчив Новоросійський університет (1870). Служив у канцелярії одеського генерал-губернатора, у залізничних відомствах Одеси та Києва. З 1877 р. – начальник відділу експлуатації Одеської залізниці, з 1880 р. очолив Товариство Південно-Західних залізниць. 1889 р. призначений директором департаменту залізниць Міністерства фінансів Росії, переїхав до Санкт-Петербурга. 1892 р. – міністр шляхів, у 1892-1903 – міністр фінансів. З 1903 р. очолював Комітет міністрів, 1905-1906 – голова Ради Міністрів. 1906 р. пішов у відставку, однак зберігав за собою посаду голови Комітету фінансів Росії.

Перекопаний монархіст, С. Ю. Вітте входив до слов'янофільського Одеського слов'янського благодійного товариства, був одним із засновників «Священної дружини» (1881) – таємної монархічної організації для боротьби з революційним рухом. Один із засновників газети «Киевское слово».

Рішенням Одеської міськради від 16.08.2013 р. на фасаді головного корпусу Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (вул. Дворянська, 2) було встановлено меморіальну дошку С. Ю. Вітте.

ЛИПЕНЬ

1 липня

125 років від дня народження **Стефана Федоровича Волинецького** (1894-1938), співака (драматичний тенор).

Народився в м. Перемишль, нині Польща. Вокальну освіту здобув приватно. Був солістом Харківського (1923-1930), Одеського (1930-1933), Дніпропетровського (1933-1935) та Вінницького (1935-1938) театрів опери та балету. Володів голосом широкого діапазону. Партії: Степан («Купало» А. Вахнянина), Ленський, Герман («Євгеній Онегін», «Пікова дама» П. Чайковського), Князь («Русалка» С. Даргомижського), Григорій («Тихий Дон» І. Дзержинського) та інші. Репресований радянською владою (1938) та розстріляний. Реабілітований посмертно 1958 р.

5 липня

80 років від дня народження **Володимира Васильовича Голоти** (1939-1996), театрознавця, режисера, актора, кандидата мистецтвознавства (1988), літописця театрального життя Одеси.

Народився в с. Лажева, Старокостянтинівського району, Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) області. Закінчив філологічний факультет Рівненського педагогічного інституту (1961) та режисерське відділення Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого (1969). Працював актором у театрах Рівного, Ужгорода, Хмельницького; режисером (1969-1973) та помічником головного режисера з літературної частини (1975-1977) Одеського українського музичного-драматичного театру; редактором (1977-1981), головним режисером (1981-1988), режисером молодіжної редакції (1988-1990) Одеської студії телебачення. У 1992-1996 рр. викладав на кафедрі українознавства Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. На сторінках преси активно виступав як театральний критик.

Досліджував історію українського театру ХХ ст., зокрема Одеської держдрами (1925-1941). Найбільш відома його робота – «Театральна Одеса» (1990).

8 липня

150 років від дня народження **Володимира Федоровича Лазурського** (1869-1947), літературознавця.

Народився в м. Переяслав, Полтавської губернії. Закінчив Московський університет (1892), після чого вчителював у московських навчальних закладах

та одночасно був домашнім учителем синів Л. М. Толстого в Ясній Полянї. З 1901 р. почав працювати в Новоросійському університеті на посаді приват-доцента кафедри західно-європейської літератури історико-філологічного факультету. В. Лазурський та його дружина Наталя були членами одеської «Просвіти». У 1925-1927 рр. В. Лазурський був головою бібліографічного товариства. Під час Румунської окупації вчений залишався в Одесі і працював у бібліографічному відділі Публічної бібліотеки (нині – Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького). З 1942 р. – на посаді декана філософсько-літературного факультету Румунського королівського університету в Одесі. Після звільнення Одеси від фашистських окупантів В. Ф. Лазурський був заарештований за звинуваченням у антирадянській діяльності. Однак всі звинувачування були зняті за клопотанням академіка О. О. Богомольця. До самої смерті, 1 травня 1947 р., В. Ф. Лазурський викладав у Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова.

Наукові праці: «Історія західної літератури як предмет університетського викладання», «Курс історії західноєвропейської літератури», «Походження слова *romantic*» та інші.

11 липня

80 років від дня народження **Бориса Андрійовича Нечерди** (1939-1998), письменника, поета, члена Національної спілки письменників України (1965). Лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка за 2000 рік (посмертно) за збірку поезій «Остання книга» (1998).

Народився в с. Ярешки, Андрушівського району, Житомирської області. Закінчив Одеський інститут інженерів морського флоту. Працював відповідальним секретарем Одеської організації Спілки письменників України та на журналістській роботі. Видав поетичні збірки: «Материк», «Лада», «Барельєфи», «Поезії», «Літак у краплі бурштину» та інші.

На вшанування пам'яті поета Ліга українських меценатів, редакція журналу «Київ» та Одеська організація Національної спілки письменників України заснували Літературну премію імені Бориса Нечерди. На вулиці Пушкінській, 12, де мешкав Б. А. Нечерда, встановлено меморіальну дошку.

12 липня

75 років від дня народження **Надії Михайлівни Мовчан-Карпусь** (1944), поетеси, члена Національної спілки письменників України (1999).

Народилася в с. Журавка, Миколаївського району, Одеської області. Закінчила Ізмаїльський педагогічний інститут (нині університет) (1965). Усе життя віддала педагогічній справі. Автор збірок «Батькова тополя», «Над річкою-журавкою», «Золотокрилі ранки», «Сонячне коло», «Мелодія осінньої просині», ліричної поеми «Стаю на прю», дитячої книжки «Веселинки Василянки» та інших.

13 липня

125 років від дня народження **Ісаака Еммануїловича Бабеля** (псевд. К. Лютов, Баб-Єль) (1894-1940), відомого письменника, сценариста.

Народився в Одесі. Закінчив Київський комерційний інститут (1915). Друкуватися почав з 1916 р. Популярність йому принесли оповідання про події революції та громадянської війни, життя одеської Молдаванки, зібрані у книгах «Конармія» та «Одеські оповідання», що були перекладені більш як двадцятьма мовами світу. У травні 1939 р. письменника заарештували за звинуваченням в антирадянській терористичній діяльності й стратили. Рукописи були конфісковані. П'ятнадцять років його твори були закриті для читача. 1954 р. І. Е. Бабеля реабілітовано, деякі його твори повернуто в літературу. За сценаріями письменника на Одеській кінофабриці знято фільми «Сіль», «Беня Крик» та «Мандрівні зірки».

В Одесі, на розі вулиць Жуковського та Рішельєвської, письменнику встановлено пам'ятник. Його ім'ям названо одну з вулиць міста, на будинку, де жив І. Е. Бабель, встановлено меморіальну дошку (вул. Рішельєвська, 17). Ім'я письменника увічнено на Алеї зірок в Одесі.

19 липня

200 років від дня народження **Петра Спиридоновича Білярського** (1819-1867), філолога-славіста, фахівця з порівняльного мовознавства, академіка Петербурзької академії наук, професора Новоросійського університету.

Народився у Спаському повіті, Казанської губернії. Закінчив Казанську духовну академію (1838), після чого був призначений наставником Пермської семінарії. 1840 р. П. С. Білярський зрікся духовного звання та переселився до Петербурга, де працював у Комітеті правління Академії наук. У 1865-1866 рр. викладав у Новоросійському університеті на історико-філологічному факультеті (курси з історії російської та давньоруської словесності).

Відомі роботи П. С. Білярського: «Нарис біографії академіка Круга», «Вступ до загального мовознавства В. Гумбольдта», «Долі церковно-слов'янської мови: історико-філологічне дослідження», «Матеріали до біографії Ломоносова», «Досвід словника до творів Ломоносова».

СЕРПЕНЬ

4 серпня

165 років від дня народження **Марії Костянтинівни Заньковецької** (справжнє прізвище – Адасовська) (1854-1934), актриси кіно та театру, співачки (меццо-сопрано), народної артистки УРСР (1922).

Народилася в с. Заньки, Ніжинського повіту, Чернігівської губернії (нині Чернігівська область). Навчалася в приватних пансіонах Ніжина та Чернігова. Творча біографія Марії Заньковецької почалася 1876 р. в Ніжині, де вона виступала в театрі І. С. Раковича. 1882 р. дебютувала на професійній сцені в Єлисаветграді – в ролі Наталки у п'єсі «Наталка Полтавка» І. П. Котляревського. Виступала у складі труп М. Кропивницького, М. Старицького, М. Садовського та інших. Гастролювала по містах України,

зокрема в Одесі в 1883-1886, 1888-1889, 1892-1895, 1899-1904, 1908, 1915-1917 рр.

Найкращими її ролями були: Наталка («Наталка Полтавка» І. Котляревського), Галя, Ярина («Назар Стодоля», «Невольник» Т. Шевченка), Олена, Оксана, Зінька («Глитай, або ж павук», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Дві сім'ї» М. Кропивницького), Харитина, Софія («Наймичка», «Безталанна» І. Карпенка-Карого), Катря («Не судилося» М. Старицького), Наталя («Лимерівна» Панаса Мирного), з комедійного репертуару – Цвіркунка («Чорноморці» М. Старицького) та ін. Знімалася в кінофільмах «Наталка Полтавка» (1909), «Остап Бандура» (1923).

В Одесі ім'ям акторки названо вулицю.

4 жовтня виповнюється 85 років від дня смерті М. К. Заньковецької.

11 серпня

135 років тому (1884) в Одесі на вул. Єлисаветинській, 5 було відкрите Комерційне училище Файга (нині в цьому будинку Рішельєвський ліцей).

13 серпня

190 років від дня народження **Івана Михайловича Сеченова** (1829-1905), фізіолога, який започаткував фізіологічну школу, психолога.

Народився в с. Теплий Стан (нині – Сеченово, Сеченовського району, Горьківської області) в Росії. Закінчив Головне військово-інженерне училище в Петербурзі (1848) та медичний факультет Московського університету (1856). Стажувався за кордоном, у Німеччині та Австрії. 1860 р. захистив докторську дисертацію. Десять років працював професором Медико-хірургічної академії в Петербурзі. У 1871-1876 рр., на запрошення І. І. Мечникова, працював у Новоросійському університеті. У 1876-1888 рр. – професор фізіології Петербурзького університету. Одночасно читав лекції на Бестужевських вищих жіночих курсах. У 1889-1901 рр. – професор Московського університету. 1901 р. вийшов у відставку, але продовжував експериментальну роботу й викладацьку діяльність на Пречистенських курсах для робітників (1903-1904). Особливе значення для науки мають праці І. М. Сеченова з фізіології нервової системи, що лягли в основу вчення про вищу нервову діяльність.

І. М. Сеченов – один із фундаторів матеріалістичної психології. 1862 р. вперше виявив явище гальмування в центральній нервовій системі, а також явище сумації збуджень у нервових центрах (1868) та встановив основні закономірності рефлекторної діяльності живих організмів. У своїх працях «Рефлекси головного мозку», «Кому і як розробляти психологію» та інших він обґрунтував положення про рефлекторне походження психічної діяльності й те, що в її основі лежать матеріальні фізіологічні процеси.

В Одесі ім'ям ученого названо провулок. На будинку головного корпусу Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (вул. Дворянська, 2) йому встановлено меморіальну дошку.

18 серпня

215 років від дня народження **Пилипа Карловича Бруна** (1804-1880), історика, археолога, археографа, перекладача.

Народився в м. Фрідріхсгам (нині м. Гаміна) у Фінляндії. Закінчив Дерптський університет (1825). Викладав у Вітебській гімназії (1830–1832), Рішельєвському ліцеї (1832-1864) та Новоросійському університеті (1865-1871) в Одесі. Рада університету 1898 р. присвоює йому ступінь почесного доктора загальної історії, а 1869 р. обирає екстраординарним професором. Був членом Одеського товариства історії та старожитностей (1839), Лігурійського товариства природничих наук у Генуї та Московського археологічного товариства (1869).

Автор праць з історичної географії Причорномор'я доби античності та середньовіччя, перекладів записок послів та мандрівників XV–XVII ст., в яких висвітлюється історія Причорномор'я та Південної України.

19 серпня

95 років від дня народження **Костянтина Матвійовича Ломикіна** (1924-1993), живописця, графіка, члена Спілки художників України (1953), заслуженого діяча мистецтв України (1971) та народного художника УРСР (1984).

Народився в м. Глухів, Сумської області. Закінчив Одеське художнє училище (1951). Працював у жанрі тематичної картини, портрета, пейзажу, натюрморту. Автор картин: «Жіночий портрет», «Одеське подвір'я», «Тарас Бульба з синами», «Над озером», «Балерина» та інших.

24 серпня

100 років від дня народження **Івана Миколайовича Гоголева** (1919-1996), видатного вченого-грунтознавця, доктора сільськогосподарських наук, професора.

Народився в с. Бор, нині Нижньогородська область, Російської Федерації. Закінчив Московську сільськогосподарську академію ім. К. А. Тімірязєва (1942). Добровольцем пішов на фронт. Усі роки війни служив у повітряно-десантних військах. Після війни працював у Львівському сільськогосподарському інституті (1946-1952) й у Львівському університеті ім. Івана Франка на кафедрі фізичної географії (1955-1967). В Одесі почав працювати з 1967 р., де в Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова завідував заснованою ним кафедрою ґрунтознавства і географії ґрунтів.

Серед наукових досягнень – відкриття явища «лужного удару». Розробив методику оцінки небезпеки засолення ґрунтів при зрошуванні. Праці: «Ґрунти Українських Карпат і Прикарпаття. Українські Карпати», «Бурі гірсько-лісові ґрунти Українських Карпат», «Природа Української РСР. Ґрунти» (співавтор) та ін.

25 серпня

105 років від дня народження **Олександра Володимировича Блещунова** (1914-1991), альпініста, родоначальника одеського альпінізму, дослідника, колекціонера, засновника єдиного в Україні музею особистих колекцій.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський інститут інженерів водного транспорту (1939). 1936 р. організував при Одеському обласному комітеті фізкультури і спорту секцію альпінізму. Під його керівництвом проходили альпіністські збори та науково-спортивні експедиції в Крим, Карпати, на Кавказ і Памір. 1939 р. організував першу Одеську альпініаду. О. В. Блещунов – учасник Великої Вітчизняної війни, брав участь у боях під Сталінградом, при штурмі Берліна і звільненні Праги та багатьох інших. Після війни керував проблемною лабораторією Одеського інституту холодильної промисловості.

О. В. Блещунов захоплювався також колекціонуванням предметів мистецтва. 28 січня 1989 р. з його ініціативи було відкрито перший і єдиний в Україні муніципальний музей особистих колекцій, що нині носить ім'я засновника. На фасаді музею (вул. Польська, 19) встановлено меморіальну дошку відомому колекціонеру, меценату, патріоту рідного міста.

90 років від дня народження **Олексія Всеволодовича Богатського** (1929-1983), хіміка-органіка, академіка АН УРСР (1976), заслуженого діяча науки УРСР (1979), лауреата Державної премії СРСР (1980), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1991, посмертно). Син хіміка-органіка, доктора хімічних наук, професора В. Д. Богатського.

Народився в Одесі. Закінчив хімічний факультет Одеського університету ім. І. І. Мечникова (1951), де й працював. З 1959 р. – завкафедри органічної хімії, у 1970-1975 рр. – ректором. Керував лабораторією та дослідницьким закладом Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР в Одесі. 1977 р. під керівництвом О. В. Богатського на базі одеських лабораторій був створений Фізико-хімічний інститут АН УРСР, який він очолював до кінця свого життя. З 1984 р. інститут носить ім'я видатного вченого, на фасаді будівлі інституту йому встановлено пам'ятну дошку. Був головою Південного наукового центру АН УРСР в Одесі (1977-1983).

О. В. Богатський проводив дослідження в галузі хімії психотропних та інших лікарських препаратів (результатом цієї роботи стало створення першого вітчизняного транквілізатора – феназепаму); хімії протиракових імуностимуляторів, психостимуляторів і ферментативного синтезу біологічно активних речовин. Розробив нові методи синтезу органічних речовин: кислот, гліколей, кетонів, амінокетонів, металоорганічних сполук та ін.

70 років від дня народження **Сергія Олександровича Савченка** (1949), художника, фахівця в галузі монументального малярства, графіки, скульптури, члена Національної спілки художників України (1988), заслуженого художника України (2009), одного із засновників Національної академії мистецтв, творчих об'єднань «Човен» та «Мамай», почесного члена Києво-Могилянської академії.

Народився в Одесі. Закінчив Одеське художнє училище ім. М. Б. Грекова (1974). Основні твори: розпис в інтер'єрі зали Одеського літературного музею (1983-1984), мозаїки в м. Умань, розпис у профілакторії «Стальканат» (Одеса). У малярстві: «Синя хвиля», «Козацькі могили», «Святкова композиція», «Контрформа», «Білий простір» та інші.

26 серпня

90 років від дня народження **Василя Андрійовича Понікарова** (1929-2014), художника-графіка, члена Національної спілки художників України (1971), заслуженого художника України (2007).

Народився в с. Долинське, Ренійського району, Одеської області. Закінчив Одеське художнє училище ім. М. Б. Грекова (1958) та Московський поліграфічний інститут (1970). Виставкову діяльність веде з 1965 р. Персональні виставки проходили в Одесі (1984, 1986), в Києві (1987). Роботи художника були представлені на виставках в Угорщині (1969, 1977, 1980), Болгарії (1970), Італії (1974, 1976, 1982, 1990), Франції (1974), Швейцарії (1985), Фінляндії (1987), Росії (1991, 1992), Ізраїлі (1993), Мексиці (1996).

Основні твори: «В Седневі», «Мамин хліб», «В Карпатах», «На Чернігівщині», «Квіти мирного поля» та інші.

27 серпня

65 років від дня народження **Володимира Ілліча Невмитого** (1954-2013), письменника, журналіста, члена Національної спілки журналістів України та Національної спілки письменників України.

Народився в с. Тарасівка, Звенигородського району, Черкаської області. Закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка (1976). Працював кореспондентом, відповідальним секретарем багатотиражної газети «Іллічівський судноремонтник», кореспондентом газети «Земля і люди». Співпрацював з журналами «Україна», «Президент», тижневиками «Президентський вісник», «Влада і політика». У штаті Одеського обласного державного радіо, починаючи з травня 1982 р., В. І. Невмитий пройшов шлях від редактора економічних і морських програм до керівника. З червня 1995 р. й до кінця життя — власний кореспондент Національної радіокомпанії України в Одеській області. Передачі Володимира Невмитого звучали на Українському радіо, в ефірі Москви, Мінська, Кишинєва, Таллінна, Баку, Владивостока, Варни.

Автор книжок: «Tabula rasa», «Озонна зона», «Найясніше між усіма сонцями сонце», «Втіхи на воді», редактор збірників «Радіо і... решта життя», «Прийшов сказати», першого видання українською мовою повісті Костянтина Паустовського «Чорне море» та інших. Лауреат премій імені Памва Беринди, Міжнародної асоціації працівників культури і мистецтв імені Валентина Михайлюка, фестивалів і конкурсів «Калинові острови», «Україна – єдина», «Українська мова – мова єднання», «Перемогли разом», «Золоте перо» та «Твої імена, Одесо».

29 серпня

85 років від дня народження **Андрія Григоровича Ярмутьського** (1934-1996), поета, члена Спілки письменників України (1963).

Народився в с. Чаусове-2, Первомайського району, Миколаївської області. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (1957). Учителював на Житомирщині, працював у редакції районної газети (м. Попільня, Житомирської області), був редактором Одеського книжкового видавництва (1958-1959), співробітником багатотиражної газети Одеського політехнічного інституту.

Автор збірок поезій: «Щедре джерело», «Земні дороги», «Освідчення», «Обличчям до весни», «Довір'я» та інших.

ВЕРЕСЕНЬ

2 вересня

225 років тому (1794) було закладено перші камені у фундаменти храмів, міських та портових споруд Одеси. Цей день вважається Днем народження міста.

75 років від дня народження **Віталія Мурсаловича Алікберова** (1944-2014), живописця, члена Національної спілки художників України (1988), заслуженого художника України (2007), лауреата премії імені В. І. Вернадського.

Народився в с. Цапівка, Томашпільського району, Вінницької області. Закінчив Одеське художнє училище ім. М. Б. Грекова (1976) та Київський державний художній інститут (1984), після чого викладав в Одеському художньому училищі ім. М. Б. Грекова та займався виставковою діяльністю.

Основні твори: «Біля джерела», «Матері», «Колодязь», «Моя Вінниччина» та інші.

9 вересня

70 років від дня народження **Світлани Олександрівни Зубко** (1949), письменниці, члена Національної спілки письменників України (1997).

Народилася в станиці Усть-Джегутинській, Ставропольського краю (нині м. Усть-Джегута, Карачаєво-Черкесія, Російської Федерації). 1953 р. переїхала з родиною до Одеси. Закінчила ветеринарний факультет Одеського сільськогосподарського інституту (1974). Дебютувала 1991 р. добіркою віршів у газеті «Одесский вестник». Пише твори для дітей: «Що це ще за диво?», «Ох, вже ця школа!», «Найкращі в світі – ми!» та інші.

10 вересня

125 років від дня народження **Олександра Петровича Довженка** (1894-1956), відомого українського режисера, письменника, сценариста, класика світового кінематографа, заслуженого діяча мистецтв УРСР (1940), народного артиста РРФСР (1950), лауреата Ленінської премії (1959 – посмертно, за літературний сценарій «Поема про море»).

Народився на хуторі В'юнище (тепер у межах смт Сосниця, Чернігівської області). Закінчив Глухівський педагогічний інститут (1914). Навчався в Київському комерційному інституті та Академії мистецтв. Викладав фізику, природознавство і гімнастику в Житомирській гімназії (1914-1917). У 1920-1921 рр. брав участь у створенні Київського відділу народної освіти, у 1921-1923 рр. – на дипломатичній службі в Польщі та Німеччині. Навчався живопису в Мюнхені та в Берлінському художньому училищі. У 1923-1926 рр. – художник-ілюстратор газети «Вісті ВУЦВК» у Харкові. З 1926 р. – режисер-постановник на кіностудіях Одеси, Києва, Москви. У 1949-1951 і 1955-1956 рр. – викладач ВДІКу.

Режисерські роботи: «Арсенал», «Земля» (1958 р. на Брюссельському кінофестивалі (в рамках Міжнародної виставки) фільм був названий у числі 12 найкращих фільмів усіх часів і народів). 1932 р. О. П. Довженко поставив фільм «Іван», одну з перших радянських звукових картин. Великим досягненням режисера був фільм «Щорс» (1939; Державна премія СРСР, 1941).

В Одесі ім'ям режисера названо вулицю, на будинку Одеської кіностудії (Французький бульвар, 33) йому встановлено меморіальну дошку. 1957 р. Київській кіностудії художніх фільмів присвоєно ім'я О. П. Довженка.

13 вересня

85 років від дня народження **Володимира Вікторовича Домріна** (1934-1985), поета, члена Спілки письменників України (1962).

Народився в м. Ашхабаді (Туркменія). Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1956). Працював в одеському видавництві «Маяк». Автор збірок: «Підемо зі мною», «Без кохання не можу», «Зіркова річка» та інших.

В Одесі працює літературне об'єднання імені Володимира Домріна, яке є одним з організаторів Міжнародного арт-фестивалю «Провінція біля моря», заснованого 2011 р.

14 вересня

70 років від дня народження **Ольги Андріївни Тарасенко** (1949), мистецтвознавця, члена Національної спілки художників України (1980), доктора мистецтвознавства (1996).

Народилася в м. Сімферополь. Закінчила Одеський державний педагогічний інститут ім. К. Д. Ушинського (нині – Південноукраїнський національний педагогічний університет) (1971), аспірантуру Московського державного університету ім. М. Ломоносова (1985). З 1990-х років працює в ПНПУ ім. К. Д. Ушинського завідувачем кафедри образотворчого мистецтва.

Основні твори: «Пробластеми національного стилю в живопису модерну та авангарду», «Магічний театр П. Філонова», «Містерії модернізму» та інші.

17 вересня

80 років від дня народження **Олександра Юлійовича Розенбойма** (псевдонім **Ростислав Александров**) (1939-2015), краєзнавця, журналіста.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський інженерно-будівельний інститут. Працював в Науково-дослідному інституті м. Одеси, у редакціях газет «Комсомольская искра», «Вечерняя Одесса», «Вестник региона», «Всемирные одесские новости». Автор низки досліджень з історії Одеси, серед яких: «Прогулки по литературной Одессе», «Исхоженные детством», «Мадам Любка», «Ришельевская история», «Право на имя», «Волшебник из Одессы: по следам Исаака Бабеля», «Хожение внутри книги», «Торг обильный: очерки», «Давний свет», «Истории с раньшего времени» та інші.

За високі досягнення в галузі літератури й журналістики та дослідження історії Одеси О. Ю. Розенбойма відзначено премією «Золоте перо Одеси» в номінації «Одесика» (2003), «Знак пошани» одеського міського голови (2009), відзнаку одеського міського голови «Трудова слава» (2014).

22 вересня

130 років від дня народження **Сергія Степановича Дложевського** (1889-1930), вченого-літературознавця, мовознавця, археолога, краєзнавця.

Народився в м. Кам'янець-Подільський, Хмельницької області. Закінчив історико-філологічний факультет Університету св. Володимира у Києві (1911), стажувався у Лейпцігському університеті (Німеччина). Працював у Київському і Таврійському університетах. З 1920 р. – директор Одеського археологічного інституту і професор інституту народної освіти. Одночасно з 1920 р. – директор Одеського історико-археологічного музею. З 1923 р. – голова Одеської комісії краєзнавства, а з 1923 р. – крайовий інспектор з охорони пам'яток матеріальної культури та природи.

С. С. Дложевський – автор праць переважно з античної археології та епіграфіки, досліджував також питання загального мовознавства, музейної справи. Разом із Б. Фармаковським і М. Болтенком проводив розкопки в Ольвії.

24 вересня

280 років від дня народження **Григорія Олександровича Потьомкіна** (1739-1791), державного та військового діяча, дипломата, генерал-фельдмаршала.

Народився у с. Чижове, на Смоленщині (Росія). З 1756 р. навчався в Московській університетській гімназії. Військову службу розпочав у кінній гвардії. За участь у палацовому перевороті 1762 р., внаслідок якого Катерина II здобула російський престол, отримав чин гвардійського підпоручика. Учасник Російсько-турецької війни 1768-1774 рр., з 1768 р. – генерал-майор, з 1771 р. – генерал-поручик. Керував приєднанням до Російської імперії і сприяв розвитку Причорноморського краю, де володів земельними наділами і заснував ряд міст, включаючи сучасні обласні центри Дніпропетровськ (1776), Херсон (1778) і Миколаїв (1789). 1772 р. на одній з козацьких рад Г. О. Потьомкін був записаний до Кушівського куреня Коша Запорізької Січі почесним козаком на прізвисько Грицько Нечеса. 1775 р. Запорізьку Січ за ініціативою Потьомкіна ліквідовано. В 1774-1783 рр. обіймав посаду генерал-губернатора Новоросійського краю, в 1775-1783 рр. – азовського губернатора, 1783-1791 –

катеринославського генерал-губернатора, з 1784 р. – таврійського губернатора, у 1785-1791 – астраханського губернатора, 1785-1791 – саратовського губернатора, 1787-1791 – Харківського губернатора. 1783 р. Г. О. Потьомкин реалізував проект приєднання Криму Російською імперією, за що дістав титул «князя Таврійського».

Фігура Г. О. Потьомкіна є елементом пам'ятника «Засновникам міста» в Одесі.

25 вересня

230 років (1789) від дня взяття фортеці Хаджибей російськими військами й чорноморськими козаками під командуванням Йосипа Дерібаса.

190 років (1829) від дня заснування Одеської міської публічної бібліотеки (нині Одеська національна наукова бібліотека).

27 вересня

95 років від дня народження **Володимира Володимировича Бортка** (1924-1983), режисера, заслуженого діяча мистецтв УРСР (1968), учасника Другої світової війни.

Народився в м. Курськ. Закінчив Інститут театрального мистецтва в Москві (1949). Працював у драматичних театрах на Малій Бронній (1949-1957), ім. М. Гоголя (1957-1964, обидва в Москві), де здійснив постановки «Назара Стодолі» Т. Шевченка (1951), «Не називаючи прізвищ» В. Минка (1953). В 1964-1971 рр. очолював Одеський російський драматичний театр ім. А. Іванова. У 1971-1983 рр. працював у театрах Волгограда та Курська.

Вистави: «Сто чотири сторінки про любов» Е. Родзінського, «У день весілля» В. Розова, «Коли мертві оживають» І. Рачади, «Дон Кіхот іде в бій» В. Коростильова, «Втеча» М. Булгакова та інші.

28 вересня

125 років тому (1884) була закладена нова будівля Міського театру в Одесі, нині – Одеський національний академічний театр опери та балету.

29 вересня

90 років від дня народження **Юрія Олександровича Карпенка** (1929-2009), відомого українського вченого-мовознавця, доктора філологічних наук (1967), професора (1968), академіка Вищої школи України (1996), члена-кореспондента НАН України (2006), заслуженого діяча науки і техніки України (2009).

Народився в м. Малин, нині Житомирська область. Закінчив Львівський університет (1953). З 1955 р. працював у Чернігівському університеті: завідував кафедрою загального мовознавства, був деканом філологічного факультету. В Одесі працює з 1968 р. в Одеському державному університеті: спочатку завідувачем кафедри загального та слов'янського мовознавства, з 1978 р. – завідувачем кафедри російської мови, з 1992 р. – завідувачем кафедри

української мови, з 2001 р. – професором цієї ж кафедри. Наукові дослідження: питання ономастики, українського, слов'янського та загального мовознавства (485 наукових праць). Докладно вивчив топонімію Буковини та Одещини. Очолював укладання і є співавтором топонімічних словників, зокрема «Топонімія північно-східної Одещини», «Топонімія південно-східної Одещини» та ін.

10 грудня виповнюється 10 років від дня смерті Ю. О. Карпенка.

ЖОВТЕНЬ

1 жовтня

140 років від дня народження **Петра Михайловича Біціллі** (1879-1953), історика-медієвіста, мовознавця, культуролога, професора Новоросійського і Софійського університетів.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет (1905), де і працював на кафедрі загальної історії для підготовки до магістерського звання. 1912 р. в Петербурзькому університеті захистив дисертацію, став приват-доцентом і екстраординарним професором Новоросійського університету в Одесі. Викладав історію на Одеських вищих жіночих курсах. Не сприйнявши, як і більшість людей його кола, Жовтневу революцію, 1920 р. емігрував до Сербії, викладав в університеті м. Скопле. Потім переїхав до Болгарії, де в січні 1924 р. був обраний завідувачем кафедри нової та новітньої історії Софійського університету. Протягом 33 років очолював кафедру нової історії Західної Європи. Був членом Російського академічного союзу. 1944 р. П. М. Біціллі стає радянським громадянином. Наприкінці 1948 р. після закінчення терміну контракту з університетом був звільнений без права на пенсію.

Наукова спадщина П. М. Біціллі включає понад 300 друкованих праць, написаних російською, болгарською, сербською, чеською, французькою, англійською, італійською та німецькою мовами. Дослідницький діапазон історика: від античності до новітньої історії, від західноєвропейської до російської й української історії, історії Сходу. Автор блискучих робіт з історії та соціальної психології Середньовіччя та європейської культури.

У пам'ять про науковця в Одеському національному університеті ім. І. І. Мечникова проводяться щорічні наукові читання.

2 жовтня

80 років від дня народження **Юрія Леонідовича Заболотного** (1939-1995), футболіста, тренера, майстра спорту СРСР (1962), заслуженого тренера України (1973).

Народився в Одесі. Починав грати у юнацькій команді «Спартак» (1951), виступав за команди «Чорноморець» (1959-1962, 1964-1967), «Динамо» (1963), «Суднобудівник» (1968-1969). У вищій лізі чемпіонатів СРСР провів 78 матчів, визнаний кращим правим захисником «Чорноморця» за 40-річну історію клубу, де він працював начальником команди (1971-1973, 1982-1983, 1987-1988), головним тренером (1989-1995).

З 1995 р. любительські команди Одеси щороку розігрують «Приз пам'яті Ю. Л. Заболотного».

3 жовтня

75 років від дня народження **Миколи Олександровича Палієнка** (1944), письменника, поета, члена Національної Спілки журналістів України (1963) та Національної спілки письменників України (1976), заслуженого працівника культури України, лауреата премії імені Макара Посмітного, літературної премії ім. Павла Тичини, міжнародної премії Фонду Тараса Шевченка (2013).

Народився в с. Семенівка, Арбузинського району, Миколаївської області. Закінчив Одеський державний (нині національний) університет ім. І. І. Мечникова та Вищі літературні курси при Літінституті ім. О. М. Горького. Працював у редакціях газет, кореспондентом Одеського обласного радіо.

Автор поетичних збірок: «Лукашева сопілка», «Щедриця», «Зелені космодроми», «Тяжіння поля», «Заповідаю долю», «Зоря Шевченка», «Послання Чернечої гори», «Озвися перепілкою» та інші.

55 років від дня народження **Елли Володимирівни Леус** (1964), український прозаїк і драматург, белетрист, члена Національної спілки письменників України.

Народилася в Одесі. Закінчила Одеський національний політехнічний університет. Автор книг «Крепость осознания», «Почти обычная история», «Палач», «Антипадение» та ін.

З 2014 р. – головний редактор літературного альманаху «Палисадник». Лауреат літературної премії ім. Пантелеймона Куліша за роман «Палач» та ім. М. В. Гоголя «Тріумф» – за дилогію «Антипадение».

13 жовтня

175 років від дня смерті **Дмитра Максимовича Княжевича** (1788-1844), письменника, освітнього діяча, почесного члена Російської академії наук (1841), попечителя Одеського навчального округу.

Народився в Петербурзі. Навчався в Казанській гімназії. Перебував на службі в експедиції про державні доходи після війни 1812 р. Обіймав важливі посади в Міністерстві фінансів. Був членом гуртка любителів науки й літератури. Написав книгу про синоніми в російській мові «Подарок на святки» (в 2 ч., 1820-1821), а також «Полное собрание русских пословиц и поговорок» (1822) – перший в Росії збірник такого роду, що випередив праці І. М. Снегирьова і В. І. Даля. 1837 р. призначений попечителем Одеського навчального округу. Сприяв розвитку шкіл на півдні України, склав нові, досконаліші, навчальні програми, підготував проект перетворення Рішельєвського ліцею в Одесі на університет. Був засновником (1839) і головою Товариства історії та старожитностей Південної Росії, редагував «Записки» товариства, проводив археологічні дослідження на чорноморському узбережжі. В Одесі Д. М. Княжевич продовжував займатися наукою та літературою:

видавав «Листки Общества сельского хозяйства Южной России» (з 1837 р.), «Новороссийский календарь» (2 кн., 1839-1840), «Одесский альманах».

80 років від дня народження **Георгія Прокопійовича Пилипенка** (1939), письменника, журналіста, викладача, кандидата технічних наук, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України.

Народився в м. Нікополі, Дніпропетровської області. Закінчив Одеський національний морський університет. Має дві морські професії: інженер-механік та штурман далекого плавання. Автор понад 150 наукових праць та монографій. Очолював Галузевий центр розвитку пасажирського флоту Мінморфлоту, був членом науково-технічної ради Мінморфлоту, заслужений працівник транспорту України. Його книга «Круїзні одисеї» удостоєна диплому Міжнародного книжкового ярмарку «Зелена хвиля».

Г. П. Пилипенко лауреат літературної премії ім. К. Паустовського, лауреат конкурсу «Люди дела» пам'яті першого редактора газети «Вечерняя Одесса» Б. Дерев'янка. Перекладає зарубіжну поезію, зокрема сонети В. Шекспіра українського і російською мовами, В. Одена, Ф. Пессоа, Ш. Бодлера, А. Рембо, С. Квасіmodo, сучасну новозеландську поезію. Переклади сонетів В. Шекспіра, виконані Г. Пилипенком увійшли до Всесвітньої антології перекладів сонетів В. Шекспіра авторами 77 країн.

19 жовтня

170 років від дня народження **Севастіяна Мойсейовича Танатара** (1849-1917), хіміка-неорганіка.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет (1872), після чого поїхав до Німеччини, де два роки займався хімією і технологією. Повернувшись до Одеси, понад сорок років займався науковою діяльністю у хімічній лабораторії Новоросійського університету. З 1896 р. – професор Новоросійського університету. Засновник школи неорганічної хімії на медичному факультеті цього університету. Одночасно викладав хімію в реальному училищі св. Павла. С. М. Танатар розробив нові способи виготовлення азотистоводневої кислоти взаємодією хлористого азоту з гідрaziном (1899), окисленням солей гідразину і гідросиламіну (1902); електролізом добув солі надборної і надвугільної кислоти (1898-1899), відкрив сполуки пероксидату водню з іншими солями, а також з органічними речовинами, в тому числі із сечовиною.

Основні праці: «Про будову фумарової і малеїнової кислот», «Аргон: нова складова частина повітря», «Нові елементи та їх відношення до періодичної системи елементів» та інші.

21 жовтня

135 років від дня народження **Назарія Івановича Букатеви́ча** (1884-1984), українського етнографа, історика, мовознавця, кандидата філологічних наук (1943), професора (1960).

Народився в містечку Любомль (нині місто Волинської області). Закінчив історико-філологічний факультет Юр'євського (нині Тартуський) університету (Естонія) (1912). З 1922 р. викладав українську та російську мови у вищих навчальних закладах Одеси – Інституті народного господарства, Інституті народної освіти, педагогічному інституті. У 1937-1938 рр. завідував кафедрою української мови Одеського університету. 1938 р. Н. І. Букатевича звинуватили в націоналізмі та звільнили з роботи. Він змушений був виїхати до Середньої Азії, де викладав російську мову у місті Кзил-Орда (Казахстан). 1944 р. повернувся до Одеси. У 1945-1971 рр. він працював завідувачем кафедри російської мови Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. У вересні 1958 р. вченого було реабілітовано.

Н. І. Букатевич був членом етнографічної комісії ВУАН. Вивчав розвиток українського чумацтва на півдні України. Після повернення із заслання працював у галузі російського мовознавства, вивчав давньослов'янські пам'ятки, досліджував проблеми розвитку синтаксичних систем російської мови та питання словотвору слов'янських мов.

Праці: «Чумацтво на Україні: історико-етнографічні нариси», «Досвід історичного вивчення прийменників і прийменникових сполучень у російській літературній мові», «Історична граматики російської мови» та інші.

14 грудня виповнюється 35 років від дня смерті Н. І. Букатевича.

24 жовтня

75 років від дня народження **Віктора Євгеновича Прокопенка** (1944-2007), футболіста, тренера, майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України та Росії.

Народився в м. Маріуполі, Донецької області, де й почалася його кар'єра футболіста. Першою командою майстрів для В. Прокопенка був вінницький «Локомотив». У 1969-1970 рр. виступав за «Чорноморець» у вищій лізі чемпіонату СРСР. Тренерську кар'єру почав 1977 р., коли увійшов до тренерського штабу «Чорноморця». Був одним з перших випускників московської Вищої школи тренерів, яка відкрилася у СРСР у середині 70-х. 1982 р. очолив команду «Чорноморець». Згодом працював у волгоградському «Роторі». Після повернення В. Прокопенка до Одеси «Чорноморець» під його керівництвом двічі ставав володарем Кубка України – у 1992 та 1994 рр. та бронзовим призером – у 1993 і 1994 рр.

Увійшов в історію як перший наставник національної збірної України з футболу. Восени 1999 р. очолив донецький «Шахтар», разом з яким ставав віце-чемпіоном України 2000 і 2001 років. Після повернення В. Прокопенка як спортивного директора в донецьку команду «Шахтар» виграв Кубок України (2001).

В Одесі проводять щорічний футбольний турнір пам'яті В. Є. Прокопенка.

45 років від дня смерті **Давида Федоровича Ойстраха** (1908-1974), видатного музиканта, скрипаля, диригента, педагога, народного артиста СРСР (1953), лауреата Ленінської і Сталінської премії першого ступеня.

Народився в Одесі. У п'ятирічному віці почав навчатися гри на скрипці й альті у П. Столярського, першого і єдиного свого вчителя. 1923 р. вступив до Одеського музичного інституту (нині Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової), який закінчив 1926 р. Тут Д. Ойстрах також вивчав спеціальну гармонію і поліфонію під керівництвом композитора М. Вілінського. Ще студентом виступав з Одеським симфонічним оркестром як соліст і диригент. У 1926-1928 рр. – соліст одеського Посередницького бюро з працевлаштування працівників мистецтва (Посредрабиса). 1928 р. переїхав до Москви. В 1932-1933 рр. і з 1941 р. – соліст, з 1961 р. – диригент Московської філармонії. Після перемог на всесоюзних і міжнародних конкурсах (1935) Д. Ф. Ойстрах здобуває світове визнання. У роки Великої Вітчизняної війни музикант активно виступав на мобілізаційних пунктах, в госпіталях, у блокадному Ленінграді, перед моряками Північного флоту. З 1934 р. викладав у Московській консерваторії (з 1939 р. – професор).

Меморіальну дошку видатному музиканту встановлено на будинку, у якому він народився і жив (вул. Буніна, 24). Ім'я Д. Ойстраха увічнено на Алеї зірок в Одесі.

ЛИСТОПАД

5 листопада

85 років від дня народження **Кіри Георгіївни Муратової** (1934-2018), кінорежисера, сценариста, народної артистки УРСР (1990), лауреата Державної премії України (2002).

Народилася в с. Сороки (нині Молдова). Вивчала філологію в Московському державному університеті. 1959 р. закінчила Всеросійський державний інститут кінематографії ім. С. Герасимова. 1961 р. дебютувала як режисер на Одеській кіностудії. У фільмах К. Муратової знімалися В. Висоцький, Б. Ступка, О. Табаков, З. Шарко, Р. Літвинова, Г. Делієв та інші. Режисерські роботи: «Біля крутого яру», «Наш чесний хліб», «Короткі зустрічі», «Довгі проводи», «Астенічний синдром», «Лялька», «Мелодія для шарманки» та інші.

Ім'я К. Муратової увічнено на Алеї зірок в Одесі.

6 листопада

120 років тому (1899) був заснований Міський музей Товариства красних мистецтв, нині – Одеський художній музей.

7 листопада

110 років від дня народження **Івана Кириловича Маловічка** (1909-1937), поета, прозаїка, члена Національної спілки письменників України (1934).

Народився в с. Верещаки, Лисянського району, на Черкащині. Навчався в Одеському кінотехнікумі, служив у прикордонниках, працював у харківській

газеті «Юний піонер». Друкуватися почав 1928 р. Належав до літературної організації «Нова генерація», потім – до Спілки письменників СРСР (1934). 1937 р. І. Маловічка було заарештовано за звинуваченням у контрреволюційній діяльності та розстріляно, реабілітовано посмертно.

Автор збірок поезій: «Шефи», «Головам на плечах», «Соціалістична весна», «По морях», «В книзі маємо мову про ніч штурмову», «Мореїн із Комі»; оповідань та нарисів «З історії Одеського порту», «На кордоні».

85 років від дня народження **Григорія Дем'яновича Зленка** (1934-2015), письменника, журналіста, літературознавця, бібліографа, члена Національної спілки журналістів України (1958), члена Національної спілки письменників України (1983), дійсного члена Наукового товариства ім. Т. Шевченка (2006), заслуженого діяча мистецтв України (1996), члена Міжнародної асоціації українців, лауреата літературної премії України ім. П. Тичини (1991).

Народився в с. Потік, Миронівського району, Київської області. Закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка (1961). Працював у редакціях газет м. Корсунь-Шевченківського та Одеси. В 1965-1972 рр. – у республіканському видавництві «Маяк». У 1972-2012 рр. – завідувач редакційного відділу Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького. Як поет дебютував 1952 р. з віршем «Слався, Першотравень!».

Творчий доробок: книги «Нетлінне», «Книга пам'яті», «Одесские тетради», «Берег Пушкина», «Лицарі досвітніх вогнів», «Відсвіти Тараса Шевченка» та ін., понад три тисячі літературознавчих і краєзнавчих розвідок, опублікованих у журналах та газетах.

11 листопада

100 років від дня народження **Юхима Йосиповича Березіна** (сценічний псевдонім – Штепсель) (1919-2004), артиста розмовного жанру, народного артиста УРСР (1961), лауреата Сталінської премії (1950).

Народився в Одесі. Закінчив Київський театральний інститут, де познайомився з Юрієм Тимошенком. Під час Великої Вітчизняної війни обидва виступали в складі ансамблю на Південно-західному фронті. Ю. Й. Березін виконував образ кухаря Галкіна, а Ю. Т. Тимошенко – банщика Мочалкіна. Комічний дует Штепсель і Тарапунька з'явився 1946 р., користувався надзвичайною популярністю в СРСР і проіснував 40 років. Після закінчення режисерського факультету Ю. Й. Березін був режисером київського Російського драмтеатру імені Лесі Українки, автором і головним режисером української республіканської естради. Після смерті Ю. Т. Тимошенка 1986 р. деякий час виступав сам. Пізніше виїхав на проживання до Ізраїлю.

Знявся в кінострічках: «Шуми, містечко», «Тарапунька і Штепсель під хмарами», «Веселі зірки», «Пригода з піджаком Тарапуньки», «Штепсель женить Тарапуньку», «Їхали ми, їхали...», «Легке життя», «Від і до».

В Одесі, на вул. Князівській, 29, артисту встановлено пам'ятну дошку.

29 травня виповнюється 15 років від дня смерті Ю. Й. Березіна.

13 листопада

155 років від дня народження **Християна Людвиговича Бейтельсбахера** (1864-1929), архітектора.

Народився в с. Нейбург (Новоградівка), Лібентальського округу, Одеського повіту, Херсонської губернії. Закінчив ремісниче училище св. Павла в Одесі та королівський Саксонський інститут у Дрездені (архітектурне відділення, 1891). З 1900 р. працював у Одесі при повітовій земській управі.

Х. Бейтельсбахер був представником саксонської архітектурної школи. На початку ХХ століття у формах неоампіру, неокласицизму, модерну виконав проекти низки споруд в Одесі: екстер'єр будинку Стурдзовської лікарні сестер милосердя на вул. Базарній, 1 (1901), фасад прибуткового будинку Гагаріна на вул. Катерининській, 2, ресторан В. Сигала в курортно-розважальній зоні парку «Аркадія» у балці Малого Фонтана та інші.

Цього року виповнюється 90 років від дня смерті Х. Бейтельсбахера.

14 листопада

160 років від дня народження **Василя Єгоровича Таїрова** (1859-1938), вченого у галузі виноградарства та виноробства, професора, доктора сільськогосподарських наук, мецената.

Народився в с. Каракліс, Єреванської губернії. Закінчив Петровську землеробську та лісову академію (нині Московська сільськогосподарська академія імені К. А. Тімірязєва). Після захисту кандидатської дисертації їде навчатися виноробній справі за кордон (1885). З 1887 р. працює у вченому комітеті Міністерства землеробства Російської імперії. У квітні 1895 р. переїжджає до Одеси. 1905 р. організував поблизу Одеси першу в Росії самостійну Центральну науково-дослідну виноробну станцію (тепер Український науково-дослідний інститут виноградарства і виноробства ім. В. Таїрова) й очолював її до 1927 р. Досліджував проблеми культури винограду на пісках, розробив виноградно-винну статистику, брав активну участь в організації боротьби з філоксерою. У 1892-1918 та 1927-1932 рр. був редактором журналу «Вестник виноделия». В. Є. Таїров був членом-кореспондентом і дійсним членом 18 академій наукових товариств, у тому числі шести іноземних.

Сьогодні вищою нагородою в Україні в галузі виноградарства є медаль імені популяризатора й організатора науки про виноград, видатного вченого В. Є. Таїрова «За вагомі заслуги у розвитку українського виноградарства».

Пам'ятну дошку В. Таїрову в Одесі встановлено на будівлі одного з корпусів Нового базару на вулиці Торговій, 26.

16 листопада

110 років від дня народження **Михайла Борисовича Маклярського** (1909-1978), кінодраматурга та сценариста, заслуженого працівника культури РРФСР (1970).

Народився в Одесі. Закінчив Середньо-Азіатський державний університет в Ташкенті (1932). З 1934 р. – співробітник секретно-політичного та

контррозвідувального відділів ГУДБ НКВС СРСР. 1937 р. М. Б. Маклярський був заарештований за звинуваченням у причетності до троцькістської організації, однак був звільнений за недоведеністю звинувачення. Учасник Великої Вітчизняної війни. Працював в кіно з 1947 р. У 1960-1972 рр. – директор Вищих сценарних курсів при Комітеті кінематографії СРСР.

Автор сценаріїв кінокартин: «Подвиг розвідника», «Де 042?», «Інспектор карного розшуку», «Будні карного розшуку».

110 років від дня смерті *Герасима Семеновича Головка* (1863-1909), живописця-пейзажиста.

Народився в Одесі. Навчався в Одеській рисувальній школі (1881-1883); вільний слухач Петербурзької академії мистецтв (1883-1889). 1890 р. залишає Петербург і повертається до Одеси. Став учасником I виставки Товариства південноросійських художників. Брав участь у виставці картин і етюдів на допомогу постраждалим від неврожаю в Одесі. Член Товариства південноросійських художників (1893).

Твори: «Сосновий ліс» (1880-ті рр.), «Осінній пейзаж» (1890-ті рр.), «Прибій» (1902) та ін.

18 листопада

100 років від дня народження *Івана Михайловича Дузя* (1919-1994), письменника, критика, літературо- і театрознавця, професора, доктора філологічних наук, члена Спілки письменників України (1962), заслуженого працівника культури України.

Народився в м. Волочиськ, Хмельницької області. Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1947). Учасник Другої світової війни. Брав участь у визволенні Житомира, Тернополя, Кракова, Братислави. Виступав з віршами та кореспонденціями у фронтовій пресі. Після завершення війни працював учителем Волочиської середньої школи №1, де викладав українську мову й літературу. В 1951-1952 рр. І. Дузь був редактором волочиської районної газети «Зоря», працював у хмельницькій обласній газеті «Радянське Поділля». Після захисту кандидатської дисертації (1954) працював у Одеському державному (нині національному) університеті ім. І. І. Мечникова (1957-1988): викладачем, завідувачем кафедри української літератури, певний час (1957-1964 та 1970-1988) виконував обов'язки декана філологічного факультету.

Автор книжок: «Павло Усенко», «Міжнародне значення української радянської літератури», «Публіцистика Павла Тичини», «Українська радянська сатира 20-х років», «Остап Вишня», «Олександр Корнійчук»; літературно-художніх нарисів «З відкритим серцем», «Смішного слова чародій» та інших.

21 листопада виповнюється 25 років від дня смерті І. М. Дузя.

ГРУДЕНЬ

4 грудня

145 років від дня народження **Олександра Гнатовича Набоких** (1874-1920), ґрунтознавця, доктора агрономії, професора.

Народився в м. Сарапулі, В'ятського повіту, Російської імперії. Закінчив Новоолександрійський інститут сільського господарства і лісівництва (1896), після чого декілька років проходив навчання в Німеччині. Після повернення до Росії 1898 р. працював у Санкт-Петербурзькому технологічному інституті, Новоросійському університеті (1912). В 1916–1918 рр. брав активну участь в організації і підготовці відкриття Одеського сільськогосподарського інституту; особисто розробив «Проект навчальних планів Одеського вищого сільськогосподарського інституту» і «Правила прийому в студенти ОСГІ».

О. Г. Набоких розробив водно-режимну концепцію ґрунтоутворення, виділивши 7 типів водних режимів, що відповідають основним рослинним формаціям, і 6 типів зволоження. Вчений створив в Україні ґрунтову наукову школу (О. Ф. Лебедєв, В. І. Крокос, М. П. Флоров, Г. Г. Махов та ін.). З його діяльністю пов'язана своєрідність наукових поглядів ґрунтознавців України, що збереглася до наших днів. О. Г. Набоких зробив цінний внесок у галузь ґрунтової картографії і методики ґрунтових досліджень.

6 грудня

125 років від дня народження **Осипа Львовича Вайништейна** (1894-1980), історика-медієвіста, історіографа, доктора історичних наук (1940).

Народився в м. Бендери, Бессарабської губернії. Закінчив Новоросійський університет (1920), де й працював викладачем, водночас у 1931-1933 рр. – директор Центральної наукової бібліотеки Одеського державного університету (нині – Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова). З 1935 р. по 1951 р. працював у Ленінградському університеті професором, завкафедри історії середніх віків.

Основний напрям його наукових досліджень – історія середньовічної Європи. Низку наукових праць вчений присвятив аналізу творчості Вольтера і Ш. Фур'є, подіям Великої французької революції і Паризької комуни. Праці: «Нариси з історії французької еміграції в епоху Великої французької революції (1789-1796)», «Історія Паризької комуни», «Західноєвропейська середньовічна історіографія» та інші.

7 грудня

185 років від дня народження **Балтазара Власовича Богішича** (1834-1908), хорватського вченого, етнографа, правознавця, громадського діяча.

Народився в м. Цавтат, Хорватія. Вивчав право, філософію, історію в університетах Відня, Мюнхена, Берліна, Парижа. З 1863 р. – бібліотекар імператорської бібліотеки у Відні. З 1869 р. – професор Новоросійського університету. З 1872 р. почав працювати над складанням кодексу законів для Чорногорії. У 1893-1899 рр. був міністром юстиції Чорногорії.

Б. В. Богішич першим почав вивчати звичаєве право південних слов'ян. Праці: «Про наукову розробку історії слов'янського права», «Про устрій бібліотеки при Одеському слов'янському благодійному товаристві Кирила і Мефодія», «Місцеві назви слов'янських меж Адріатики» та інші.

15 грудня

160 років від дня народження *Людовика Лазаревича Заменгофа* (1859-1917), польського лікаря-офтальмолога, політолога, творця міжнародної штучної мови – есперанто.

Народився в м. Белосток, (нині Польща). Закінчив Варшавську філологічну гімназію (1879) та медичний Варшавський університет (1885). У 1885-1887 рр. працював лікарем у м. Плоцьк (Польща). Продовжив медичну практику у Львові, Одесі, Херсоні, Варшаві. Ще під час навчання у гімназії розробив перший варіант штучної міжнародної мови Lingwe Uniwersala (1878). Опублікував есперанто власні твори, «Старий Заповіт», низку перекладів творів класичної світової літератури, зокрема В. Шекспіра, Г.-Х. Андерсана та інших. Автор кількох словників мови есперанто.

Бюст Л. Л. Заменгофа в Одесі встановлено у дворі будинку на вул. Дерібасівській, 3 (скульптор-есперантист М. В. Блажков).

16 грудня

120 років від дня народження *Миколи Панасовича Савчука* (1899-1976), зоолога, ембріолога, паразитолога, члена-кореспондента АН України (1948), заслуженого діяча науки України (1965).

Народився в с. Зубівщина, Ізяславського повіту, Волинської губернії (нині – Хмельницька область). Закінчив Одеський інститут народної освіти (1930). Працював викладачем в одеських інститутах: медичному, технологічному, сільськогосподарському. З 1934 р. – професор Одеського державного університету. Був ректором університету під час евакуації в роки Другої світової війни. Після повернення в Одесу очолив процес відновлення матеріальної бази університету і його наукового потенціалу. В 1948-1949 рр., не залишаючи роботу в університеті, очолював Міністерство освіти УРСР.

М. П. Савчук працював переважно у галузі експериментальної зоології, зокрема онтогенезу, що було продовженням досліджень І. І. Мечникова і вплинуло на науково-дослідну роботу кафедри зоології безхребетних. Як голова Одеського відділення Українського товариства паразитологів намагався об'єднати зусилля медиків, ветеринарів, біологів для комплексного вирішення проблеми крайової паразитології – виявлення паразитів диких та свійських тварин і пошуки заходів боротьби з ними. Видав підручник для вищої школи «Зоологія безхребетних».

19 грудня

100 років від дня народження *Миколи Кириловича Майорова* (1919-1993), письменника, гумориста, прозаїка, члена Спілки письменників України (1955).

Народився в м. Великоолександрівка, на Херсонщині. Закінчив Одеський машинобудівний технікум (1939). Учасник Другої світової війни, воював у партизанському загоні. З війни повернувся інвалідом, майже цілком втратив зір та слух, усі спроби лікарів повернути їх виявилися марними.

Автор книжок: «Незабутні дні», «Загін «Ураган», «Суворі випробування», «За велінням серця», «Йшли в похід» та інших.

20 грудня

130 років від дня народження **Лідії Володимирівни Мацієвської** (1889-1955), актриси театру та кіно, народної артистки УРСР (1947).

Народилася в с. Кашперівка, Київської області. Закінчила Вищі жіночі курси в Одесі (1909). Працюючи в народній школі та гімназії вчителькою (до 1916 року), брала участь в аматорських виставах, виступала в українській трупі товариства «Народна тверезість» (1908-1918). У 1921-1924 рр. була в складі агітгрупи Одеського відділу політпросвіти. З 1925 р. і впродовж 30 років – актриса Одеського українського державного драматичного театру. У 1934-1952 рр. викладала художнє слово в Одеському театральному училищі. Була депутатом Верховної Ради УРСР 2-го скликання.

Грала в психологічних драмах та комедіях. Ролі: Лимериха «За двома зайцями», Дульська «Мораль пані Дульської», Дунька «Любов Ярова», Бочкарьова «Платон Кречет», Ганна «Безталанна», Хівря «Сорочинський ярмарок» та інші. Знімалася в кінострічках «Борислав сміється» та «Тінь біля пірсу».

23 грудня

100 років від дня народження **Миколи Івановича Сердюкова** (1919-1998), прозаїка, члена Спілки письменників України (1983).

Народився в с. Губастове, Почепського району, на Брянщині (Росія). Учасник Другої світової війни. Закінчив Військово-політичну академію у Москві (1951). Працював кореспондентом газети «Красная Звезда», редагував газети «Боевое знамя», «Защитник Родины», «Ленинское знамя». Працював у одеському видавництві «Маяк».

Його перу належать прозові твори: «Попереду річка Дунай», «Над Будую світало», «До перемоги – шість кілометрів», «Зорі багрянні», «Кому залишатися в живих» та інші.

95 років від дня народження **Михайла Григоровича Водяного** (1924-1987), артиста оперети, народного артиста СРСР (1976).

Народився в Харкові. Закінчив Ленінградський інститут театального мистецтва. У 1943-1945 рр. працював актором П'ятигорського театру музичної комедії (Ставропольський край, Російської Федерації). З 1946 року працював у Львівському театрі оперети, який 1953 р. переїхав до Одеси і став Одеським театром музичної комедії. У 1979-1983 рр. – художній керівник, а потім директор Одеського театру музичної комедії, якому 1995 р. присвоєно його ім'я.

Ролі: Яшка Буксир («Біла акація» І. Дунаєвського), Мишко Япончик («На світанку» О. Сандлера), Попандопуло («Весілля в Малинівці» О. Рябова). Ролі в кіно: Сосін («Інспектор карного розшуку», «Будні карного розшуку», 1971), Батько («Небезпечний вік», 1981). Пам'яті М. Водяного присвячено виставу Одеського театру музичної комедії «Бал на честь короля».